תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי ערלה

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי ערלה

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-ערלה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 6
הלכה ג 10
הלכה ד 13
הלכה ה 14
פרק ב 17
הלכה א 17
הלכה ב 21
הלכה ג 24
הלכה ד 25
הלכה ה 25
הלכה ו 26
הלכה ז 26
הלכה ט 28
פרק ג 28
הלכה א 28
הלכה ב 29
הלכה ו 31
הלכה ז 31

פרק א

הלכה א

הנוטע לסייג ולקורות ר' יוסי אומר וכו'. ופסק הרמב"ם בחבורו בפ"י ממ"ש ונטע רבעי בהל' ג' כר' יוסי וחזר בו ממה שפסק בפי' המשנה והכ"מ נתן טעם לזה מפני שהוא סובר דר' יוסי לא אתא לאיפלוגי את"ק אלא לפרושי ויש הוכחה לזה מהירושלמי דמוקי לר' יוסי בין לרשב"ג ובין לרבי עכ"ל ואין כדאי להוכחה זו דמה דקאמר הש"ס כן בסוף ההלכה על האי פלוגתא דרבי ורשב"ג דמייתי דפליגי לענין מעשרות ובעי לאוקמי מעיקרא מילתיה דר' יוסי דמתני' כרשב"ג ומדחי לה דאפי' יסבור כרבי שאני דין ערלה דמתני' מדין מעשרות כדפרישנא לקמן וכך הוא דרך סוגית הש"ס למידחי ולומר דלא תוקי מילתיה דהאי תנא בפלוגתא דתנאי אחרינא דאפשר לסבור כד"ה ואפ"ה פליג את"ק דמתני' ולא בשביל כך מוכח דנקבע להלכתא כר' יוסי אלא דעיקר טעמיה דהרמב"ם בחבורו משום הא דלקמן בהסוגיא ולעיל מינה דההיא דקאמר נטעו לסייג וכו' בא במחשבה ומברייתא דת"כ והתוספתא היא נטעו לעצים וחשב עליו לאכילה וכו' והתנינן ר' יוסי אומר אפי' הפנימי למאכל וכו' ומשני לה תמן למאכל למאכל לעולם וכו' וכן עוד לקמן והתנינן ר' יוסי וכו' ומדחזינן דפריך הש"ס בפשיטות מהאי דר' יוסי ומפרק לה כי היכי דתוקי מילתיה כסתמא דהת"כ והתוספתא ש"מ דקבע להלכתא כר' יוסי דלא לאפלוגי את"ק קאתי אלא לאוסופי כדפרישית בפנים:

רבי יוסי ילמד דבר מתחלתו וכו'. הר"ש כתב על ר' יוסי דמתני' ובירושלמי מפרש טעמא דר' יוסי למד דבר מתחלתו וכו' ע"ש וזה א' מן התמיהות דהרי ר' יוסי זה אמורא הוא חבירו של ר' יונה ובר פלוגתיה בכל המקומות והכא פליגי נמי במשמעות דרשא דיתורא דקרא עץ מאכל והכל כדי לתרץ קושיא דהש"ס על ברייתא דת"כ כדפריך מעתה אותו של מאכל וכו' ועל עיקר דינא דמתני' קאי מ"ט דפטרי רבנן בנוטע לסייג וכמבואר הכל בפנים ומילתיה דר' יוסי דמתני' שהוא להלכה לא מכאן הוא דשמעינן אלא מההיא דלקמן כמבואר בדבור דלעיל:

איתתניי תני חייב וכו'. כל זה שהוזכר כאן אליבא דר"ש היא דמחלק בין שאר כל האילנות ובין אלו המינין וכמבואר בפנים אבל אנן לא קיי"ל כר"ש ולא כר"מ בברייתא דלעיל אלא כסתמא דמתני' דכל אילנות דין אחד להן את שהוא למאכל חייב ואת שהוא לסייג ולקורות ולעצים פטור:

אפילו נטעה. במקום החורשין פטורה וכ"פ הרמב"ם בפ"י ממ"ש ונ"ר בהל' ו' והוא שלא יהא בה כדי טפולה כדמחלק כאן:

אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה. כ"פ הרמב"ם שם בהל' ז'. ובענין חילוק הדרשות דלכם יתבאר במקומו בהגיעי לשם ברחמי ובס"ד:

היא צד התחתון לסייג וכו'. וכ"פ הרמב"ם כר' יוחנן דכתב שם בהל' ג' נטע אילן וכו' או שהיה צד התחתון למאכל והעליון לסייג וכו' ור"ל דלרבותא קאמר וכ"ש אם צד התחתון לסייג והעליון למאכל דאת שהוא לסייג פטור ואע"ג דר"ז פליג אחלוקה דצד התחתון למאכל וכו' וקאמר ר"ז כדעתיה וכו' ואנן קי"ל בגופא דדינא כר"ז דאין גידולי היתר מעלין את האיסור כמבואר בפ"ו דנדרים והבאתי לעיל בפ"ה דכלאים ובפ"ה דשביעית בהלכה ג' ובסוף פ"ז דתרומות ובארתי שם ובמקומות המצוינין מכל חלוקי דינים האמורין בענין זה ובארתי לדעת הרמב"ם ולכל שיטות החולקין ומיהו בערלה קי"ל דאין גידולי היתר מעלין את האיסור וכמו שפסק הרמב"ם בעצמו בפ' הנזכר בהל' ו' ילדה שסיבכה בזקינה וכו' היינו דוקא בכה"ג אבל בענין דרצה ר' זעירא לדמות דין צד התחתון למאכל וכו' להא דאין גדולי היתר מעלין את האיסור לא פסק כוותיה וטעמיה דשאני בדין הזה דמה שהוא מותר מותר לעולם ומה שהוא אסור אסור הוא לעולם כל זמן שלא יחשוב מחשבת חיוב על הפטור כדקאמר בהדיא לקמן כעין זה והיינו נמי מה שאמרו בזה בדעתו הדבר תלוי ואין זה דמיון לדין דגידולין ולפיכך פסק כר' יוחנן ולא כר"ז דהכא:

נטעו לסייג וחישב עליו למאכל וכו'. כ"פ הרמב"ם שכ' בהל' ב' דכל שנתערב בו מחשבת חיוב חייב. ובענין התוספת דפליגי הכא לא ביאר כלום ומשום דדבר פשוט הוא דפטור וכר' ירמיה דמסיק ר' יוסי כוותיה וזה נלמד ג"כ מהני דיני דמתני' השנוים לקמן בפרקין אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור וכן מדין סיפוק הגפנים וכו' שביאר לאלו הדינים ומכ"ש כאן דהתוס' שאחר שני ערלה מהעיקר הפטורה היא באה:

דתני שדה שהביאה שליש לפני גוי וכו'. דין דתוספתא זו והשייך לה נתבאר הכל לעיל בפ"ה דפאה ובפ"ה מהל' מעשרות ע"ש. תני אילן שמקצתו נטוע בארץ וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי גיטין ודוגמה להאי ברייתא שנשנה בפ' ראשית הגז בגוי וישראל שהיו שותפין קמה וכו' והובאה לעיל בפ"ה דפאה ובפ"ו דדמאי ונתבארו שם כל חלוקי דינים האמורים בה והשייכין לה ע"ש:

שורש פטור. עיין בהלכה ד' דלקמן ד"ה שרשין אין בהם ממש מה שיתבאר מענין זה:

אפילו יסבור כרבי וכו'. עיין בריש הלכה במה שהוזכר מענין זה:

הלכה ב

ר' יהודה פוטר. כמה דפרישית והכי אמרו בבבלי פ' כל שעה דף כ"ג ובמה שכתב התוי"ט כאן בענין ריבוי אחר ריבוי ומיעוט אחר מיעוט בשם בעל הליכות עולם ויש להקשות וכו' והביא בשם הב"י ז"ל שכתב הטעם בדבר הוא שכך למדנו מסיני כלל זה לדרוש התורה כך וכו'. ואומר אני חכם עדיף מנביא שכך מבואר הוא להדיא בהאי ש"ס בריש מס' הוריות דמחלק התם בין ב' מיעוטין דאמרי' כלל זה שאינו אלא לרבות אבל בג' מיעוטין זא"ז לא אמרו כן וע"ש במה שבארתי מענין זה ואם לטעם בעל הליכות עולם לא היה מחלק הש"ס בזה בין ב' מיעוטין לבין ג' מיעוטין אלא ודאי דכך נמסר לנו מסיני וא"כ מסתמא כך הוא בריבוי אחר ריבוי ומזה יצא לנו לתרץ אליבא דחכמים דלא ס"ל להא דר' יהודה ולכאורה בעינן לטעמא אמאי לא וכי חלוקין הן על הכלל הזה דאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט והא בעלמא דרשינן הכי בלי שום פלוגתא אלא דטעמא משום דהכא כתיב נמי וערלתם והוו להו ג' ריבוין ולא ניתן הכלל הזה לדרוש אלא בב' ריבוין בלבד כמו דאשכחן בהדיא גבי מיעוטין ובהכי ניחא לן ג"כ לתרץ קושית התוס' שם בדף כ"ב למטה בשם הר"י מאוריינש ל"ל ג' ערלים וכו' וע"ש שהניחו בקושיא ולמאי דנתבאר שפיר הוא דאיצטריך כי היכי דלא נסמוך על הכלל אין רבוי אחר רבוי וכו' וכרבנן דר' יהודה כמבואר:

והגזלן שנטע. עיין לקמן ד"ה בשגזל קרקע מה שנתבאר מזה:

והנוטע בספינה. כתב הר"ב אע"פ שאינה נקובה אם היא של חרס וכו' וזהו מדברי הר"ש שפי' כן להא דלקמן בהסוגיא ר' יונה מפיק לישנא וכו' שבלשון תמיה מיתפרשא וכך כתב גם לעיל בפ"ב דחלה בהלכה ב' וא"כ אין כלי חרס עומד בפני השרשין וסיים כאן הר"ש בשם הגמרא וכתב ומסיק דהוא הדין חשוב כנקוב אצל זרעים והגמרא שלנו אינו סובר כן כדפרישית בפ"ב דחלה עכ"ל ואין פירושו מוכרח וגם לא במה שרצה לומר דפליגי הני תרי תלמידי אהדדי אלא דהנכון והאמת כך הוא דהך דר' יונה מפיק לישנא כלי חרס עומד בפני השרשין בניחותא מיתפרשא וכדפרישית בהסוגיא בפנים ומשום דר' ירמיה דאבתריה קא מיבעי' ליה אם נימא נמי דגבי זרעים אמרינן הכי דחשוב הוא כנטוע בארץ וכמו דאמר ר' יוסי מפני שהשרשים מפעפעין אותו גבי שרשי אילנות ודלעת דנקט לאו דוקא אלא כלומר אם הוא בכל מה שנטע וזרע בו ומהדר ליה הש"ס דכי מאחר שהוא נקוב אצל האילן כנקוב הוא אצל זרעים בתמיה וזהו בלבד דמתפרש בלשון תמיה משום דמסתברא הוא לחלק בין יניקת האילן לבין יניקת הזרעים כמבואר לקמן בפנים והשתא לא פליג האי ש"ס אש"ס דילן ודברי ר' יונה מתפרשין כדכתיבנא וכלומר

דלדידיה לא מספקא ליה כלל ומפיק כהאי לישנא בהדיא ואמר לחלק בין שרשי אילן שזהו כדר' יוסי ובין סתם שרשין של זרעים וירקות דכלי חרס עומד הוא בפני השרשין שלהן ובעי נקובה דוקא וכדאמרי' בכל דוכתי גבי עציץ שאינו נקוב וכו' וסתם עציץ של חרס הוא אבל לא הספינה דבכל מקום סתמא של עץ משמע אא"כ מפורש בה וכהאי דריש פ"ט דשבת דמפרש הש"ס וקאמר אף של חרס טהורה והכא מתני' נמי בספינה של עץ מיירי ולא בעי נקובה כמו שרצו לומר כאן והכי מוכח בגיטין ובמנחות שהבאתי לעיל בפ"ב דחלה ולא מחלק הש"ס התם כלל בספינה של עץ בין נקובה לבין שאינה נקובה וכך הם דברי הרמב"ם בדין דהוזכר בפ"ב דחלה וכן בדין דמתני' דהכא שכתב בפ"י ממ"ש ונ"ר בהלכה ה' סתם הנוטע בר"ה או בספינה וכו' וסתמו כפירושו דבשל עץ מיירי ונקובה מאן דכר שמה אלא דכך הדין בערלה דבכל מקום שנטע חייב ואפי' בעציץ של חרס שאינו נקוב דמיחשב כנקוב לענין שרשי אילנות אבל לא לענין שרשי זרעים כהאי דאמר חזקיה בהדיא בהסוגיא וכדמפרש ר' יוסי וכדמסיק הש"ס לחלק כן וכ"פ הרמב"ם שם בהל' ח' הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה אע"פ שאינו כארץ לזרעים הרי הוא כארץ לאילנות וזהו כמסקנת הש"ס וכמו דפרישית. ולשון הש"ס הזה בהאי דקאמר מפיק לישניה מתפרש בכל מקום על ענין דקאמר לה הכי בהדיא ולא כמסתפק וכמו דפרישית כאן וכך הוא בכתובות פ' הכותב ובשביעית פ"ז בהל' ד' ר' אלעזר בשם ר' אבין מפיק לישנא מחצין דמשח ושם פירשתי שהוציא בלשונו כך וכך מדות של משח וכן אם אנו מפרשים דעל ר' אבין גופיה קאי שכך פי' בהדיא דמיירי באומר לו כך וכך מדות של משח והיינו הך לפי משמעות הענין דהתם וע"ש ומ"מ מפיק לישנא הכוונה היא דהדבר נאמר לחלוטין שכך הוא ואין כאן לא מקום תמיה בדברי ר' יונה ולא לשון המסתפק בהכוונה. אחר כותבי לזה ראיתי להרב בעל משנה למלך בפ"ב מהל' ביכורים שהביא לענין זה והאריך הרבה וחיזק שם לפי' הר"ש דמפיק לישנא בתמיה מיתפרשא וכבר ביארתי בראיות גמורות שאין הדבר כן ולא רציתי להאריך יותר בזה:

וכרבי ישמעאל דאמר כל ביאות האמורות בתורה וכו'. עיין לעיל בפ"ב דחלה בהלכה א' ד"ה מה שהיו תגרי הגוים וכו' ותמצא ביאור מענין זה ודבר הלמד מענינו לענין דין חדש ומה דשייך עוד לזה מבואר שם הכל בס"ד:

אני לא שמעתי אלא בית המקדש. בבבלי בריש פ' בני העיר מייתי להך פלוגתא דרבנן ור' יהודה בת"כ ומפיק התם דפליגי אם ירושלים נתחלקה לשבטים או לא ולרבנן סבירא להו לא נתחלקה ירושלים לשבטים וכ"פ הרמב"ם בהל' טומאת צרעת בהל' י"א ובכמה מקומות. והכא דקאמר תיפתר כרשב"א וכו' היינו כדפרישית דאפ"ת דלר' יהודה דס"ל

דירושלים נתחלקה לשבטים וא"כ אין לחלק לדידיה בין דבר שהוא לרבים או לא כמו דלא מחלק לענין נגעים מ"מ לא קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דאיכא למימר דההיא דת"כ אליבא דרשב"א בשם ר' יהודה היא דס"ל דהכא נמי חייב אף בשל רבים:

בשגזל קרקע וכו'. הר"ש פי' לזה דאדלעיל קאי בר"ה פטור כגון שגזל קרקע ופריך ויש קרקע נגזלת וכו' ומשום הכי מסיים וכתב וכולה מילתא דתמיהא דהא מתני' תנן הגזלן שנטע חייב וכו' וכך הובא בהתוס' פ' לולב הגזול דף ל' ע"ש וכבר זכרתי מזה לעיל בפ"ז דכלאים שם דיש להפליא הרבה והרבה על פירושם ועל תמיהתם הבא להם מחמת זה דלמה דחקו עצמן להכנס בעירוב פרשיות ועירבו הענינים בלא הפסק בין ענין לענין דזה ברור ופשוט הוא דהאי בשגזל קרקע ענין בפ"ע הוא ולא שייך כלל להאי דלעיל אלא לפרושי הגזלן שנטע דבמתני' הוא וכלומר דקשיא מאי הגזלן דקתני דאי בגזל נטיעות של חבירו ונטעו בתוך שלו מאי קמ"ל וכי בשביל שגזל הנטיעות לא יתחייב בערלה ועוד דאי בכה"ג גזלן קרית ליה והא אנן שנינו בהני עשרה תנאים שהתנה יהושע וקוטמין נטיעות בכל מקום כמו שהובא בהאי ש"ס בפ' הספינה ובש"ס הבבלי פ' מרובה דף פ"א והלכך מוקי לה בשגזל קרקע ונטע בתוכה וקמ"ל דאף שתחזור הקרקע אח"כ להבעלים אם תשיג ידו להוציאה ממנו מתחייב הוא בערלה בנטיעת הגזלן אם חזרה אצלו בתוך שני ערלה ופריך ויש קרקע נגזל ואכתי מאי קמ"ל והלא לעולם בחזקת בעליה עומדת ומשני ר' הילא אע"פ וכו' וכלומר כדאשכחן לעיל בכלאים גבי אנס שזרע את הכרם דמיהת יש יאוש לקרקע לאסור מדבריהם ואע"פ שלא נשתקע שם הבעלים ממנה וכדאמר התם ר' הילא גופיה דהכי מוכח ממתני' דהתם והלכך קמ"ל נמי הכא דאע"ג דערלה ד"ת הוא ואין יאוש לקרקע לענין דבר איסור שהוא מן התורה היא גופה אשמועינן כי היכא דלא תימא כמו דהתם יש ייאוש מיהת מד"ס ולענין להחמיר שיאסר האנס בזריעתו להכרם מד"ס והכא נמי תאמר שהחיוב מד"ס בלבד הוא קמ"ל במתני' דחייב בערלה מן התורה כדמוכח מדחשיב ליה בהדי אינך דמן התורה מתחייבין הן וכד אתינן להכי א"כ לעולם מתחייב הוא בערלה בין נתייאשו הבעלים ובין לא נתייאשו דהא ייאוש לא מהני מידי להקרקע מן התורה כדמוכח מכמה מקומות בהש"ס וא"כ מה לי אם נתיאשו או לא וכדאמרן וכן לענין קנייה פשיטא דלא למאי דקי"ל דייאוש כדי אפי' בעלמא לא קני וטעמא דמחלקינן בין כלאים לערלה בענין הגזלן דהתם אמרינן דהאיסור הוא מד"ס בלבד ובעינן מיהת ייאוש בשלא נשתקע שם הבעלים והכא אמרינן דלעולם מן התורה מתחייב בערלה משום דשאני גבי כלאים דלענין שיאסר האנס את הכרם הוא ואנן קי"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמבואר שם א"כ בדין הוא שלא יאסר הכרם של חבירו

בזריעתו אלא מד"ס אמרו שאוסר בשנתיאשו הבעלים ואע"פ שלא נשתקעו אבל הכא בערלה דהאיסור רוכב על הנטיעות עצמן שהן הן מתחייבין בערלה ואינן אוסרין לדבר אחר והן בעצמן בדין הוא שיהו נשארין לעולם באיסור שני ערלה ואע"פ שלא נתייאשו הבעלים דלענין מאי ליבעי ייאוש ומאי מהני ייאוש דכה"ג אם היה צריך ייאוש וכמו שנתבאר ולפיכך כ' הרמב"ם סתם לדין הזה בפ"י ממ"ש ונ"ר בהלכה ה' והגזלן שנטע חייב בערלה והרב שכתב כאן ונתייאשו הבעלים ממנה לקח לו דרך לעצמו שלא נמצא לאיזה מפרש שפי' כן ובזה העיר התוי"ט אבל לא כתב הטעם לעיקר הדין ומאי שנא זה מההיא דאנס בכלאים ולפי מה שבארתי הכל ניחא בס"ד:

תני גוי שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק וכו'. מכאן מוכרח דהרכבה שנצטוו בני נח עליה דוקא באילן מאכל ע"ג אילן מאכל ועיין בריש מס' כלאים ובהלכה ו' שם ד"ה תני מנין וכו' מה שנתבאר מענין זה. ולענין דין ערלה ביאר הרמב"ם בפ' הנזכר בהלכ' י' לזה ושאר הסוגיא מבוארת היטב בפנים ואין נ"מ גדולה לדינא ממנה ומה שנוכל ללמוד מכאן לענין הרכבה בשביעית מבואר הכל לעיל בשביעית במקומו בס"ד:

הנוטע בעציץ שאינו נקוב וכו'. מה דשייך לזה ומהאי דר' יונה מפיק לישניה וכו' ומהאי דר' ירמיה בעי וכו' נתבאר הכל לעיל במתני' בד"ה והנוטע בספינה וע"ש:

אילן שנטעו בתוך הבית וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ' הנזכר לענין ערלה שחייב כמ"ש בהל' י"ט ולענין מעשרות שפטור כמ"ש בפ"א מהלכות מעשר בהלכה י' ובענין מה שהשיג הראב"ד שם כבר נתבאר בדברי לעיל בפ"ה דמעשרות בהלכה ד' ד"ה זרע בחורבה וע"ש ובהאי דקאמר ובשביעית צריכה וכו' וכתבתי בפנים דמסתברא דספיקא לחומרא אבל הרמב"ם לא הביא כלל לזה בהלכות שמיטה ונראה טעמו דהא על כרחך האיבעיא אי אפשר לפרש על זורע בשביעית בתוך הבית דאטו זריעה בשביעית ס"ד דלישתרא במקום שאין מדרך לזרוע בשאר שני שבוע אלא ודאי על הספיחין הוא דקא מיבעיא ליה ושעלו מאליהן בשביעית בתוך הבית דהן בכלל ספיחי שביעית דבין ספיחין שנפלו מקודם ובין העשבים והירקות שעלו מאליהן הן נקראים ספיחין כמו שביאר לזה הרמב"ם בריש פ"ד מהל' שמיטה דהדין בהם דמן התורה מותרין הן לאכילה אלא שחכמים גזרו על הספיחין אם הן מאותן שדרך רוב האדם לזרען כמוזכר שם וכמו שתמצא מבואר לזה לעיל בריש פ"ט דשביעית ד"ה כל הספיחין וכו' ע"ש ובשארי מקומות המצוינין במה שבארתי מכל חלוקי דינים של ספיחי שביעית וכיון שכן אין ספיחין העולין בתוך הבית בכלל מה שגזרו על הספיחין שהרי אפילו העולין בשדה בור ובשדה ניר לא גזרו עליהן משום ספיחין כמו שהביא לזה הרמב"ם שם בהל' ד' ודבר זה נלמד מהאי תלמודא לעיל

בפ"ב דכלאים בהלכה ה' דפליגי שם בענין זה והמסקנא דמותרין משום ספיחין כדקאמר התם מילהון דרבנן פליגין דאמר ר' זריקן בשם דבית ר' ינאי כל הספיחין אסורין חוץ מן העולין בשדה בור ובשדה ניר וכו' (ותיבת מותרין הכתוב שם בספרים כבר כתבתי לעיל שם דטעות דמוכח הוא) והובא הא דר' ינאי ג"כ בריש פ' הספינה למסקנא והשתא האי סוגיא דהכא דקא מספקא ליה בספיחי שביעית העולין בתוך הבית אזלא אליבא דהאי מ"ד לעיל בכלאים דפליגי עם ר' ינאי אבל דברי ר' ינאי הן לדינא ולמסקנא כדמוכח שם ובריש הספינה וא"כ ספיחין העולין בתוך הבית פשיטא דמותרין הן ולכן לא זכר הרמב"ם כלל להא דהכא:

הלכה ג

אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות וכו'. בנסחת המשניות כתוב כאן ג"כ שטפו נהר והסלע עמו אם יכול לחיות וכו' ולפיכך פירשו בו הר"ש והר"ב וכך הוא בפי' המשנה של הרמב"ם שנעקר ממקומו עם הסלע שעמו והוליכו למקום אחר דהא דומיא דשטפו נהר קתני ואם יכול לחיות היינו אם יכול לחיות עם העפר שבא עמו וכו' ובאותו מקום אחר מיירי אבל בחבורו חזר בו הרמב"ם מפירושו וסמך על נסחא דמתני' דהכא דלא גריס ושטפו נהר וכו' כלל ופירושו אילן שנעקר וכו' וחזר ונטעו כמה שהוא וכמ"ש בפ"י מנטע רבעי בהל' י"ב שהעתיק לדין דנשתייר בו שורש דמתני' דלקמן ולדין דמתני' דהכא בחד בבא ולא זכר כלל משטפו נהר ונטעו היינו שחזר ונטעו במקומו ואם יכול לחיות היינו שאומדין אותו אם היה יכול לחיות מבלי שנטעו כדמסיים שם הרמב"ם אם היה יכול לחיות מאותה אדמה אלו לא נטע הרי הוא כמי שלא נעקר וכו' וכדפרישית בפנים דכך מבואר פירוש הזה בגמרא כיני מתניתא אם היה יכול לחיות וכו' ומיהו טעמא בעי לשינוי נוסחא זו ולהפירוש לפי שינוי הנוסחא ונראה דפשוט הוא דאי כנוסחת המשניות שטפו נהר וכו' א"כ על כרחך אם יכול לחיות על מקום אחר שהוא נטוע עכשיו קאי וקשיא מאי קמ"ל פשיטא הוא דאם יכול לחיות מאותו עפר שהביא עמו דלא הוי כנטוע מחדש ופטור וכמו ששנינו לזה בב"מ פרק השואל שטף נהר זיתיו ונתנו לתוך שדה אחרת זה אומר זיתי גדלו וכו' וכדמסקינן התם בגמרא וכן בהאי ש"ס שם דבשנעקרו בגושיהן מיירי ובתוך ג' שנים הראשונים הוא דיחלוקו משום דטענת בעל הזיתים טענה הוא דאלו נטעת את היה חייב בערלה ומכח זיתי דידי פטור את מערלה והלכך יחלוקו דהא מיהת גדלו השתא מארצו של זה אבל לאחר ג' שנים הכל לבעל הקרקע וכו' כדאיתא התם וא"כ במתני' דידן לפי נסחת המשניות ולפי פירושם אין כאן חידוש דין לא בהרישא ולא בהסיפא אבל לפי נסחא דהכא ונעקר וכו' אם היה יכול

לחיות וכו' על שחזר ונטעו במקומו כמו שהוא מיתפרשא שפיר הוא דבסיפא רבותא קמ"ל דאע"פ שחזר ונטעו כמות שהוא במקומו אם לא היה יכול לחיות מאותו עפר מבלתי שחזר ונטעו חייב הוא בערלה דלא תימא דמכיון שחזר ונטעו במקומו לא הוי כנטיעה חדשה וזהו טעמיה דהש"ס וטעמיה דהרמב"ם שחזר מפירושו שבמשנ' דמוכרח הוא כנוסחא דהאי ש"ס וכפירושו דעיקר הדין משום הסיפא הוא דנשנה וכדאמרן:

או שזעזעתו ועשאו בעפר. ובנסחת המשנה כעפר ואפ"ה פירש בה הרמב"ם בפירושו כמו שכתוב בעפר עם בי"ת והיינו הך אלא דלישנא בעפר יותר נוח הוא וכדפרישית דקמ"ל דאע"ג שלא נעקר לגמרי אלא שזעזעו בלבד אפ"ה דוקא אם היה יכול לחיות הוא דפטור וכך הם דברי הרמב"ם בחבורו שם בהל' י"א שכתב ואח"כ מלא סביבותיו בעפר אם יכול לחיות אילו לא מילא סביבותיו ה"ז פטור ואם לאו ה"ז כמי שעקר ונטע וחייב:

כמחט של מיתון. מה דפרישית בזה הוא כפי' הרמב"ם בהמשנה ובחבורו בהלכה י"ב שם כתב כמחט שמלפפין עליו הרוקמין את השני וזהו כמו שציין בפי' המשנה למה שכתב בפרק י"ג דכלים ופסק כרשב"ג כמ"ש שם ומאמר רשב"ג אין שום חולק עליו ומזה ראיה להפסק שפסק כהאי דר' שמעון דסוף פ"ק דשביעית ג"כ מהאי טעמא לפי שאין שום חולק עליו בהמתני' אלא שהוסיף שם לומר דבהתוספתא נמי משמע כוותיה דר"ש כמו שבארתי מזה שם במקומו ע"ש:

כיני מתני' אם היה יכול לחיות פטור. מבואר מזה לעיל ד"ה אילן שנעקר והסלע עמו ע"ש:

חזקיה שאל פחות מכאן כתלוש הוא וכו'. לפי משמעות הסוגיא וכמבואר בפנים א"כ שאלה זו הראשונה של חזקיה נשארת בספק אם כתלוש הוא לענין איסור ע"ז ולענין לכתוב עליו גיטי נשים ויש לפשוט לחומרא מהאי דתנינן בפ"ג דעוקצין יחור של תאינה שנפשח ומעורה בקליפה ר' יהודה מטהר וחכמים אומרים אם יכול לחיות ולא דמי לתבואה שנעקרה וכו' דשנינן אבתרה וא"כ מדמחשבי חכמים כמחובר לענין טומאה אם יכול לחיות ה"ה לענין איסור בשאלת חזקיה דהכא וזהו למאי שכתבו התוס' בחולין דף ס"ד דילפינן איסור מטומאה ולא כמה שכתבו בפ"ק דבכורות דף ז' דלא ילפינן איסור מטומאה ובמקום אחר הארכתי בזה ואין כאן מקומו:

אילן שנעקר ובו בריכה וכו'. גם במשנה זו לא נתבאר לנו יפה מהפירושים שפירשו בה והתוי"ט כתב כאן בחלוקה דהבריכה שנה אחר שנה פירושא דהרישא הוא כמבואר בפי' הרמב"ם אמת הוא שכך מבואר הוא בפירושו אבל לא בחבורו שחזר בו וכתב לחלוקה זו לבבא בפני עצמה שכך כתב בפ"י מנטע רבעי לדין דהרישא דמתני' בהלכה

י"ז אילן שהבריך ממנו בד בארץ ואח"כ נעקר האילן כולו וכו' ולחלוקה דהבריכה שנה אחר שנה וכו' כתב לדין בפ"ע בהלכה שאחריו הרי שהבריך בדי בארץ וצמח וכו' ופשוט הוא כפי שהסברתי ובארתי בפנים לכל החלוקות דהמתני' ומאי דקמ"ל בכל חדא וחדא וא"צ לכפול בדברים במה שמבואר לפני המעיין ובמה שרצה הכ"מ לעשות ט"ס בדברי הרמב"ם בהלכה י"ז שהוא הדין דרישא דמתני' ולמחוק תיבת מפני עיין בדבריו וכוונתו דר"ל מונה לאילן ולמה שצמח וכו' ולפי הגהה זו עדיין יש לפקפק יותר בלשון הרמב"ם דמאי האי דקאמר דגם למה שצמח מן ההברכה מונה משעה שנעקר פשיטא וזה כבר ביאר בהלכה ט"ו והואיל וראיתי בדפוסים הישנים שנדפסו מקודם הכ"מ וכתוב בהן ג"כ תיבת מפני יש לקיים גי' זו והאי מפני נתינת טעם הוא שמונה להאילן משעה שנעקר ולמה מפני שצמח מן ההברכה וכו' והיותר נראה דכך צ"ל ומונה להאילן משעה שנעקר ולמה מפני שצמח מן ההברכה משעה שנעקר:

ילדה שספקה להזקנה טהרה הילדה. כר' אבהו בבבלי פ' משוח מלחמה דף מ"ג והיינו שלא היו פירות בילדה מקודם שסיבכה להזקינה וכדמשמע מדלקמן אבל אם היו פירות בילדה מקודם נשארו לעולם באיסור וכדכתב הרמב"ם שם בהלכה י"ו ילדה שסבכה בזקינה והיו פירות בילדה אפילו הוסיפו מאתים הרי אלו הפירות של ילדה אסורין שאין גידולי היתר מעלין את העיקר האסור. וזהו כדמשמע מלקמן בהסוגיא מהאי דאמר ר' יונה כאן מחמת עצמו הוא חי וכדפרישית לקמן בפנים דכללא דמילתא הוא דבכל מקום שאין גידולי היתר מעלין את האיסור כגון בערלה וכיוצא בה שאין איסורה ע"י הקרקע הרי הכל אסור מפני עיקר האיסור ונתבאר כללי דין זה וחילוקיו לעיל בפ"ג דשביעית ובפ"ט דתרומות ובמקומות המצוינין שם:

שרשים אין בהן ממש וכו'. והמסקנא דמהך ברייתא נטע והקדיש ליכא למישמע מינה דיש בהן ממש דשאני התם כדקאמר ולא דמיא דהקדש ראוי הוא לפדותו וכו'. והלכך נמי פסק הרמב"ם כהך תוספתא בפ' הנזכר בהלכה ז' הקדישו ואח"כ נטעו וכו' נטעו ואח"כ הקדיש חייב בערלה ואפ"ה פסק כהאי דר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש שהרי כתב בהדין הנזכר בדבור דלעיל והיו פירות בילדה וכו' ומשמע דוקא בכה"ג שהיו בה פירות מקודם אבל לשמא השרישה מקודם שסבכה להזקינה לא חיישינן דשרשים אין בהן ממש לענין ערלה ובכה"ג וכעין שהוזכר לעיל בהלכה א' א"נ דאיכא למימר דדעת הרמב"ם נוטה ללמוד מהאי דשמעינן מתירוצא קמייתא על הא דפריך וחש לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תתאחה מן הזקינה ומשני ר' חנניה דמתני' דסיפוק הגפנים וכו' דר' יהודה היא וכו' וכדפרישית דר' יהודה דהתוספתא היא וא"כ

טעמא דמתני' בהאי דינא דילדה שסבכה בזקינה משום דמתאחה היא עד שלא תשריש ולעולם בעלמא יש לומר דשרשים יש בהן ממש ונ"מ בין ב' התירוצים להא דאמרינן לעיל בהלכה א' שורש הפטור פוטר אבל לדינא דהמתני' ולהך דילדה שסיבכה אין נ"מ לדינא אם אמרינן דטעמא משום הכי או משום הכי ומיהו נראה לדעת הרמב"ם דתפס להך תירוצא קמייתא לעיקר דהרי פוסק הוא כהאי דר' יהודה דהתוספתא שכך כ' שם בהלכה י"ט אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה ומן השרשים חייב והכ"מ רצה לומר בזה דגי' אחרת היתה לו בתוספתא ואיפכא גריס לה ולאו מילתא היא דא"כ הוא ג"כ כנגד דברי הש"ס דמוכח דגריס לה כהגי' אשר לפנינו אלא דטעמו בהך פיסקא מדמוקי לה הש"ס להמתני' ולהך דילדה שסיבכה בזקינה כהאי דר' יהודה א"כ סתמא דמתני' ס"ל כוותיה והלכה כר' יהודה דהתוספתא ועיין בתוס' מנחות דף ס"ט ע"ב ד"ה דאמר רבי אבוהו אמר רבי יוחנן ילדה וכו' שהביאו להאי דהכא אלא שלא ביארו שם להא דקאמר דרבי יהודה הי רבי יהודה הוא ואין ספק דרבי יהודה דהתוספתא הוא כדפרישית ומענין דהשרשים יתבאר עוד לקמן בפ"ק דבכורים בהגיעי לשם בס"ד וע"ש בהלכה א' ד"ה מתני' דרבי דאמר שרשין חיין זה מזה:

בצל שעקרו ושתלו וכו'. זהו כהאי דר' יוחנן נמי בבבלי נדרים דף נז. וכדפרישית טעמא לחלק בין הך דינא דערלה להך דינא דטבל וכבר נתבאר הכל לעיל בפ"ט דתרומות בדינא דגדולי תרומה וגדולי טבל ובמקומות המצוינים שם מחילוקי דינים של גדולים המעלין את העיקר ומאותן שאינן מעלין וכן מהאוסרין את העיקר כדינא דהכא ומהאינן אוסרין וע"ש:

חילפיי שאל לרבי יוחנן ולרשב"ל וכו'. כבר נתבאר הכל מענין זה והשייך לזה בנזיר שם בס"ד:

הלכה ד

רבי יוסי אומר אף יתכוין ללקוט וכו'. וכ"פ הרמב"ם כר' יוסי בפ' י"ו מהלכ' מ"א הלכה כ"ה וחזר בו ממ"ש בפי' וטעמו דהכי מייתי לה בבבלי גיטין דף נ"ד ע"ב למסקנא כר' יוסי וטעמיה משום חזקה דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת וכדפרישית בפנים וע' בדבור דלקמן:

כיני מתני' ערוגה של כלאי הכרם. כ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו בהלכ' מ"א שם וטעמו דלא רצה לפרש כהך דר' יוסי בר' בון שהעביר עציץ נקוב וכו' ואף דלכאורה יותר נוח הוא האי אוקימתא דהמתני' מתפרשת יותר כפשטה דהכל על נטיעות קאי וכדפרישית בפנים משום דלעיל בסוף פ"ז דכלאים פליגי בה אם דוקא תחת כל גפן וגפן

שבכרם או אפי' תחת גפן [אחד] אוסר לגפן הזה ולמ"ד תחת כל גפן וגפן א"א לפרש כהאי אוקימתא דר' יוסי בר' בון דא"כ הכל נאסר ועוד דבלאו הכי לכ"ע בעינן שיניח תחת הגפן כדפרישית שם וזה הוא מבואר היא מהתוספתא וכמו שבארתי שם לפיסקיה דהרמב"ם בכלאים א"כ כשהניחו תחת הגפן מסתמא זוכר הוא תחת איזה גפן הניחו והיה צריך לדחוק ולומר שהניחו ונטלו משם ואח"כ שכח תחת איזו גפן הניח וא"כ נתערב הוא בין של היתר ומכיון דלאוקימתא זו צריך לפרש בדוחק הרבה הניח הוא ז"ל לאוקימתא זו ופירש כהך אוקימתא קמייתא:

הלכה ה

ענקוקלות. כתב הר"ב שלקו קודם שהביאו שליש בישולן. ולא היה לו לפרש כן דהא מסיק הכא אפי' לקו משהביאו שליש וכדמפרש ר' חייה דלשון נוטריקון כך הוא ענבין דלקי תלתיהון והיינו שהביאו השליש ונלקה ונפסד השליש שלהן והר"ש העתיק לכל זה וכן הרמב"ם בפירושו כתב פירשו זה בגמרא שהם הענבים שלא הבשילו כל צרכן והפסיד אותם הרוח המפסיד האילנות והוא אמרם ענבים דלקו תלתיהון וכן בחבורו בסוף פ"ט כתב והענבים שטרפן הקדים והפסידן וא"כ אינו מתפרש אלא אפי' הביאו שליש בישולן ונלקו ונפסד השליש שלהן:

ומותרין ברבעי. כתב הר"ב שנטע רבעי אינו אסור בהנאה וכו' וזהו שלקח מדברי הרמב"ם בפי' המשנה ואיכא למימר נמי לטעמא משום דבהדיא מעטינהו קרא דהני נמי לאו פרי נינהו כמו הבוסר והפגין דלענין ערלה אסורין אבל ברבעי מותרין דפריו גבי רבעי מיותר הוא ודרשינן הכי וכמבואר בהלכה דלעיל וע"ש ד"ה תני פרי אתה פודה וכו' והיה נראה לכאורה דמה דכתב הרמב"ם בפי' המשנה שנטע רבעי אינו אסור בהנאה היינו לומר דמשכחת גביה היתר אכילה והנאה אחר הפדיון אבל כל זמן שלא נפדה הרי הוא אסור כמו הערלה וזהו דאמרי' בפ' מרובה על המתני' דפ"ה דמעשר שני כרם רבעי מציינין אותו בקוזזות אדמה דאיכא הנאה מינה אף האי כי מפרק שרי לאתהנויי מיניה והכי משמע נמי מדברי התוס' בקידושין דף ל"ח ד"ה וה"ה לערלה בשתים וכו' שהקשה ר"ת על פירש"י דהרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם ואין לו היתר והלכך מפרש דערלה זו בשנה רביעית קאמר דיש היתר לאיסורו ע"י פדיון ובשתים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה וע"ש אבל לפי האמת זה אינו אלא דמהאי מתני' דמעשר שני גופה ראיה דנטע רבעי אינו אסור כ"א באכילה דאי איתא דאסור בהנאה היו צריכין לעשות הסימן כמו בערלה כדי שיפרשו גם מהנאה עד שיפדו וזהו לכאורה קשיא לדעת ר"ת וכן הוא דעת הרמב"ם בחבורו בהדיא דנטע רבעי אינו אסור אלא באכילה קודם

פדייה וכמ"ש בפ"ט ממ"ש ונ"ר בהל' ז' דערלה היא חמורה שהיא אסורה בהנאה לפיכך היו מציינין אותה בחרסית אבל נ"ר בקווזזות אדמה כדי שלא יאכלו ממנו עד שיפדו וכן בפ"י מהלכ' מ"א כתב פירות שנה רביעית כולה אסור לאכול מהן בא"י עד שיפדו וע"ש שלא הזכיר ברבעי איסור הנאה. אלא די"ל לדעתו דכבר נודע הוא מהסימן בעצמו שאינו מותר אף בהנאה אלא לאחר פדיונו ומכל מקום נראה דלדינא נטע רבעי מותר בהנאה:

ואין מרכיבין בכפניות של ערלה. כתב הר"ב ר' יוסי לטעמיה וכו' והלכה כמותו דמותר ליטע יחור של ערלה ואין הלכה כמותו שאוסר בכפניות. וזה מפני שראה להרמב"ם בפי' המשנה שכתב ודברי ר' יוסי אמת ר"ל שמותר ליקח היחור שאינו אסור בהנאה וראה נמי בהר"ש שהעתיק להא דלעיל בהלכה ו' ר' יצחק שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות של ערלה ר' יוסי וא"כ אין הלכה כר' יוסי בכפניות אבל הרמב"ם בחבורו חזר בו ופסק בסוף פ"י ממ"ש ונ"ר בהלכה כ' וכ"א כר' יוסי בשתיהן וטעמו בזה דלא סמכינן אהאי אוקימתא דר' יצחק דלעיל משום דלא דמי הרכבה לנטיעה בענין זה ודבר זה נלמד מהא דר' יוחנן בהסוגיא דאמר עבר ונטע מותר עבר והרכיב אסור וכדפרישית טעמא דהרכבה ניכרת ביותר מבנטיעת האגוז וא"כ ה"ה נמי דלענין לכתחילה למדין אנו דהאי אין מרכיבין בכפניות לכ"ע הוא דתנינן ואע"ג דלענין דיעבד לא פסק כר' יוחנן דהכא אלא בין עבר ונטע אגוז ובין עבר והרכיב כפניות מותר טעמו בזה דסמיך אש"ס דילן בהא דבהדיא מסיק בע"ז דף מ"ח וכהברייתא דמביא שם ומודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר דזה וזה גורם הוא ומיהת הרכבה דחמורא לענין לכתחלה זהו דשפיר נלמד מסברת ר' יוחנן דהכא. ובענין דנלמד מהסוגיא דהכא דמדמי גידולי איסורי הנאה לגידולי הקדש כבר נתבאר זה בדברי בפ"ג דע"ז בהלכה ה' בס"ד:

סליק פרקא בסייעתא דשמיא

מאן תנא אין מרכיבין וכו' ר' יוסי. עיין לקמן סוף פרקין ד"ה אין מרכיבין בכפניות של ערלה:

תני פרי אחה פודה ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים. כדפרישית דא"צ פדיון דאלו מותרין ברבעי בלא פדיון הואיל דלאו פרי נינהו ובערלה אסורין דאפי' המעמיד בשרף פגי ערלה אסורין כדר' יהושע דמתני' והלכתא כוותיה וכמבואר הכל מדיני השרף לעיל בשביעי' בהלכה ז' ואע"ג דגבי ערלה נמי פריו כתיב הכא מיתורא דפריו דגבי רבעי הוא דדריש דמכדי כתיב וערלתם ערלתו את פריו לא ה"ל למיכתב אלא ובשנה הרביעית יהיה קודש פריו למה לי אלא למעוטי הני דלאו פרי הן לענין רבעי ור' זבידא דהורה שיקברו דהוא ס"ל דהוי פרי כמו לענין ערלה אלא דמיעטינהו קרא מפדיון והורה

שיקברו כהאי ששנינו בסוף תמורה ואלו הן הנשרפין וכו' הערלה וכלאי הכרם את שדרכו לישרף ישרף ואת שדרכו ליקבר יקבר וה"נ בדרכו ליקבר הוה עובדא והקשה ר' יונה עליה דאפי' לסברא דידך בדיעבד מיהת מהני פדייה בהו וכו' כדפרישית נקטינן מיהת דאיכא למ"ד הכא דאף ברבעי הבוסר והפגים אסורין ובהכי ניחא הא דמוקי לה בפ"ב דקידושין דף נ"ז ע"ב להמתני' דמעשר שני הפודה נטע רבעי שלו וכו' בין שניתן לו במתנה כר"מ והכא במאי עסקינן דיהיב כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי ואמאי לא מוקי לה בדיהיב אפי' כשהוא בוסר דג"כ מותר ברבעי אלא משום דבעי לאוקמי כהת"ק וככ"ע אליביה דהת"ק דסמדר מותר ובבוסר איכא פלוגתא ברבעי כדשמעינן הכא והמסקנא כאן דלא כר' זבידא אלא כסתמא דברייתא וכבר זכרתי מזה לעיל במקומו בפ"ה דמע"ש בהל"ד ד"ה ובין שניתן לו במתנה ע"ש:

התרומה ותרומת מעשר של דמאי. כדפרישית דשל דמאי לרבותא נקט ומדמעת היא כתרומת מעשר של ודאי וכ"פ הרמב"ם להדיא בפ' ט"ו מהלכ' תרומות בהלכה כ' וכ"א שכתב תרומה גדולה ותרומת מעשר והתלה והבכורים כולן נקראו תרומה וכו' לפיכך דין ארבעתן לענין אכילה ודימוע אחד הוא כולן עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה ואם נטמאו ישרפו ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומ' מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתה והתי"ט אחר שהביא דברי הר"ש בשם הירושלמי דמוקי למתני' כר"מ דמחמיר בדבריהם סיים וכתב ומשום הכי הרמב"ם בחיבורו פט"ו מהל' מאכלות אסורות השמיט של דמאי והאריך עוד בזה פ' הזהב ואחרי מחילת כ"ת אומר אני שלא היה לו לכתוב בהחלט לדעת הרמב"ם מבלי ראות בדבריו בכל המקומות בחבורו וכבר זכרתי כמה פעמים לכעין זה שלא יצאו י"ח אלו הבאים לשאול ולהשיב בדברי הירושלמי וללמוד או לפרש המשנה לדינא ממנו וכן בדברי הרמב"ם בחבורו ולא ראו בכל חדרי מצפוניו ומטמנותיו ואין לבעל נפש לעשות כן עד אם יהיה עיניו משוטטות ולבו שלם בכל הש"ס הזה וכן בכל חיבור הרמב"ם. ומענין הזה כבר זכרתי לעיל בפ"ק דדמאי בהלכה ב' ד"ה תמן ר"מ וכו' שלא השמיט הרמב"ם דין דמוע וכל הדרכים מתרומת מעשר של דמאי ובהלכ' מ"א לא כתב אלא בקצרה ודרך כלל וסמך על מה שיבאר פרטי הדינים מכל אחד ואחד במקומו וכמו שכ' בעצמו לזה בפ"י ממאכלות אסורות ובכמה מקומות שם ופרטי הדינים יתבארו כל אחד ואחד במקומו. והטעם לדין הזה שפסק כהך דהמתני' בתרומת מעשר של דמאי אע"ג דבגמרא מוקי להמתני' כר"מ וכן בבבלי פ' הזהב דף נ"ה בהאי מתני' בדין החומש דמוקי לה שמואל כר"מ דגיטין כבר בארתי לכל זה כמה שתמצא בענין דין החומש בפ"ק דדמאי שם ובענין דין הדמוע תמצא

בפ"ד דדמאי בהלכה א' ד"ה תני תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה וכו' והבאתי שם להתוספתא דפ"ה דתרומות ככתבה בענין פלוגתא דתנאי בזה דלר"א תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה מדמעת ושלא למקומה אינה מדמעת ולר"ש בין למקומה בין למקום אחר אינה מדמעת ולחכמים דהתם סבירא להו בין למקומה בין למקום אחר מדמעת וא"כ סוגית הש"ס דהכא דמוקי להמתני' כר"מ דוקא אליבא דר"ש דהתוספתא הוא דס"ל דאינה מדמעת לעולם ואנן קי"ל כחכמים דהתוספתא כך כתבתי שם וכאן תראה עין בעין שהוא כן דהא רישא דהמתני' מוקי הש"ס דלא נצרכה אלא לר"ש וזהו לענין שמצטרפין זע"ז וא"כ הוה קשיא ליה היכי מצית למימר הכי הא ר"ש לא ס"ל מיהת בשל דמאי דמדמעת כל עיקר ולפיכך הוכרח להאי אוקימתא דלענין דמוע אליבא דר"מ הוא אבל באמת להחכמים דהתוספתא דתרומות דס"ל דלעולם מדמעת היא כשל ודאי לא נחתינן כלל להאי אוקימתא דכר"מ היא אלא סתמא דמתני' כהלכתא אתייא וכדתני בהתוספתא אליבא דחכמים הכי ולא אליבא דיחידאה ועוד דאף דמוקמינן להמתני' כר"מ לא קשיא דאע"ג דבכתמים לא קיי"ל כוותיה הכא דסתם רבי כר"מ ובתוספתא שנאו בלשון חכמים קיי"ל כוותיה וה"ז דומה למאי דאמרינן בחולין דף פ"ה ראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ודבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים כך יש לומר אבל אמיתת הדבר כך הוא דהאי מתני' דנדה דמייתי הש"ס הכא אין הלכה כחכמים אלא כר"מ כדאמר התם מאן חכמים ר"ח בן אנטיגנוס וכ"פ הרמב"ם כר"מ בזה וזהו הטעם כעיקר בדין הזה ובענין השינוי להך אוקימתא דהכא בעי לאוקמי כהאי דר"מ בכתמים ובבבלי פ' הזהב להאי מתני' בדין החומש מוקי לה כר"מ דגיטין עיין לקמן ד"ה הדא דתנינן תמן הרואה כתם וכו' מה שיתבאר בזה בס"ד:

פרק ב

הלכה א

הערלה וכלאי הכרם וכו'. ומצטרפין זה עם זה בגמרא מפרש לה בהדיא דלהת"ק מצטרפין בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם ולר"ש אין מצטרפין כלל ולר"א מצטרפין בנותן טעם והיינו להיתר כדפרישית בפנים אבל לא לאסור וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה וכמו שהסברתי ובארתי לזה והפי' הזה מכוון ואמיתי לפי לשון המשנה בדברי ר"א. והר"ב שפי' כאן לדברי ר"א מצטרפין בנותן טעם בקדירה בלח שצריך כדי לבטל טעם שתיהן יחד אבל לא לאסור ביבש וזה אינו מכוון בלשון המשנה דקתני אבל לא לאסור ולפירושו הצירוף בנותן טעם ג"כ לאסור הוא ולא כדמשמע מסוגית הש"ס להדיא דבנותן

טעם הצירוף הוא להיתר כמבואר בפנים. ומ"מ לענין דינא לא פסק הרמב"ם כפירושו בדברי הת"ק אלא דמצטרפין זה עם זה לענין איסור בלבד שכך ביאר בהדיא בחיבורו בפ' ט"ו מהלכ' מ"א בהלכה י"ד שכתב הערלה וכלאי הכרם עולין בא' ומאתים ומצטרפין זע"ז וכו' כיצד רביעית של יין וכו' או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהם וכו' ולא זכר כלל מענין צירוף להיתר ומענין נתינת טעם באר שם לקמן וע"ש דמשמע מכלל דבריו שאין צירוף האיסורין אלא לענין איסור בלבד וטעמו שחזר בו ממ"ש בפירושו בדברי הת"ק דהלכתא כוותיה נראה לפי שסמך עצמו על הא דר' יוחנן בהסוגיא דקאמר מאן תנא מצטרפי' ר"מ וכו' כל אסורין מצטרפין ללקות עליהן וכו' וכך הובא בבבלי ע"ז דף ס"ו ומשמע דוקא לענין איסור הוא שמצטרפין ואע"ג דלענין צירוף למלקות לא פסק כהאי דהכא וכההיא דבבלי שם כדכתב בהדיא בפ"ד מהלכת מ"א בהלכה א' כל איסורין שבתורה אין מצטרפין זע"ז חוץ מאיסורי נזיר וכו' דוקא למלקות אינן מצטרפין אבל לענין לאסור ודאי מצטרפין הן וזהו דמסיים שם ודינו כדין אוכל חצי שיעור ור"ל בזה שאסורו עליו מן התורה אלא שמלקות אין בו וטעמו דלא פסק לענין מלקות כן נתבאר בדבריי בחבורי על ס' נשים בפ"ו דנזיר בהלכה א' ד"ה כל האיסורין ע"ש שחסר שם בהדפוס השמטה אחת שכתבתי שמצאתי אח"כ בהדפוס הישן. ומיהו בדברי ר"א האי פירוש כדקאי קאי דהצירוף בנותן טעם הוא להיתר ודבר זה מבואר ובענין שהשיג הראב"ד שם על מ"ש הרמב"ם נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנאה וכתב על זה אינו כן דדוקא בדבר שבמנין הוא דאמרו וכו' וכבר עמדו על זה דזה אינו השגה כלל וכלל דלא אמרו בע"ז אלא דהתנא לא קחשיב התם כ"א דבר שבמנין ואיסורי הנאה אבל זה ברור הוא שכל מה שאמרו חכמים בשיעורי איסור הנאה אם אין כאן כשיעור בהתערובות לבטלו ודאי הוא דהכל אסור בהנאה ודין דבר שבמנין אפי' באלף לא בטל הוא ודבר זה ביאר הרמב"ם במקומו לקמן שם בריש פ' ט"ז ואין להאריך:

הדא דתנינן תמן הרואה כתם וכו'. בבבלי פ' הזהב דף נ"ה במתני' דדין החומש בדמאי מוקי לה שמואל כר"מ דגיטין כמו שזכרתי מזה לעיל בריש הפרק ונראה דלא בעי שמואל לאוקמי כהאי ר"מ דכתמים כדאוקי הכא דהרי בכתמים מחמיר ר"מ טפי מבראייתה כדמשמע בנדה שם וכן פרש"י ועיין בפ"ק דנדה דף ו' וזה לכאורה כדאמרי' בכתובות פ' אע"פ דף נ"ו חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וא"כ לא דמיא כלל להאי דדמאי דאין כאן חיזוק אלא כשל תורה ולא יותר ולפיכך מוקי התם כר"מ דגיטין דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים הולד ממזר דזה נמי הוי כפסולי של תורה ולא יותר:

דמאי צריך חלה. בעיסה של עם הארץ מיירי שחל חיוב החלה אצלו כדפרישית בפנים וזה מוכרח הוא ומכאן ראיה ברורה ונכונה למה שבארתי לעיל בפ"ד דחלה בענין חלת דמאי ועיין שם בהלכה ד' ד"ה שחלת דמאי ניטלת מן הטהור וכו' ותמצא דברים כנים ואמיתים שנתבארו שם בס"ד:

אף ר' שמעון בן אלעזר עביד לה כסוף הפרשה וכו'. ה"ז כעין דמפרש לה בבבלי שבת דף קמ"ב דר' יהודה כרשב"א וכו' ודר' יהודה עדיפא מיניה והש"ס דהכא מוסיף בביאור זה ומפרש במאי דפליגי כמבואר בפנים ולענין הנ"מ היוצא מזה בקטן ואחר:

הלכה כסתם מן מה דתנינן סאה תרומה שנפלה למאה וכו'. כדפרישית דמשמע ממתני' דריש פרקין וכן ממתני' דלקמן דסתים לן רבי כאן הלכה כר"א דתרומ' דבעינן אחד ומאה וביאור דבר זה כך הוא שהרי ממה דשנה התנא שנפלה למאה ומפרש לה ר' אלעזר לקמן דלית כאן מאה ומשום דאי כשנפלה למאה א"כ יש כאן אחד ומאה ומאי האי דקתני התרומה מעלה את הערלה הא אין כאן תרומה כלל דכשיש כאן אחד ומאה מרים את התרומה וצריך הוא להרים כדתנינן ומאה הנשאר הכל חולין הוא וא"כ כשנפלו אח"כ הג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם הרי הן עולין באחד ומאתים מלבד התרומה ואפי' אם נפלו לתוך החולין קודם שהרים את התרומה אכתי לא שייך למיתני התרומה מעלה את הערלה שהרי אין כאן צורך כלל להתרומה להעלאת הערלה או לכלאי הכרם דבלאו התרומה איכא שיעור העלאה להג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם והלכך מפרש לה ר' אלעזר דלאו דוקא שנפלה למאה קתני אלא שנפלה לתוך צ"ט ובין הכל הוא מאה והשתא צריך צירוף התרומה לשיעלו הג' קבין של ערלה או של כלאי הכרם וזהו ששנה ר' התרומה מעלה את הערלה וא"כ ממילא מוכרח הוא דסתים לן כר"א דתרומות שצריך א' ומאה מדקתני סאה תרומה שנפלה לתוך צ"ט והרי לפניך ראיה גדולה ונכונה לפירוש הרמב"ם במתני' דלקמן דאי כפי' הר"ב שמלבד זה דוחק גדול הוא ואין מקום לפירושו שפי' בתחילה דסתם מתני' דלקמן כר' יהושע וכו' ואין הדעת סובל לפרש כך דקשה דכי מפרשינן להאי ועוד דקאמר ר' יהושע ששיעורו ג' קבין זה לא שמענו אלא אפי' משהו יותר נקרא ועוד אליביה וכך הוא מוכרח מדברי הש"ס דלעיל בפ"ד דתרומו' ומייתי לה נמי הכא לקמיה ר' יהושע אומר מוסיף כל שהוא ומעלה ולקושיא זו על פירושו אין ליישב כלל ועוד קשה טפי על מה דמסיים הר"ב א"נ מצינן לאוקמי כר"א דהלכתא כוותיה וכו' הרי הש"ס קאמר להדיא דרבי סתם לן הכא והלכה כסתם ואם דאנחנו מצינו לפרש כר' יהושע או כר"א א"כ אין כאן סתם אחר המחלוקת ונשאר בספק ועוד בלאו הכי היה קשה לי תמיד לפירושו שכתב דלר"א דתרומות מיירי כגון שנפלה

סאה של תרומה לתוך צ"ט סאין וחצי סאה של חולין וכו' וכי היאך שייך לפרש לישנא דהמתני' מעצמו כן והא ר' אלעזר בגמרא דמפרש להמתני' לא קאמר הכי אלא שנפלה לתוך צ"ט וכלומר דהיינו מאה דקתני משום שבין הכל הוא מאה וכן למאתים דמתני' דלקמן היינו שנפל לקצ"ט וא"כ בין הכל הוא מאתים אבל החצי אין במשמע הלשון כלל סוף דבר לא נאריך בפירוש זה הדחוק ומוקשה והעיקר כפי' הרמב"ם בכולא מתני' דלקמן שנכלל בה הב' משניות הסדורין בדפוס המשניות וכמו שתמצא לקמן הביאור הנכון בדבריו ותירצתי כל הקושיות שמצאתי על דבריו וסתרתי כל הפירושים האחרים שנמצאו כמו שתראה לפניך מבואר הכל בס"ד:

תני פרוסה של לחם הפנים שנתערבה וכו'. ברייתא זו הובאה בבבלי יבמות פ' הערל דף פ"א ובריש גריס התם כגי' התוספתא שהבאתי בפנים בחתיכה חטאת טמאה שנתערבה במאה טהורות וכן פרוסת לחם הפנים טמא שנתערבה במאה פרוסות טהורות לת"ק יעלו ולר' יהודה לא תעלה אבל בסיפא בטהורה שנתערבה במאה טהורות ובפרוסת לחם הפנים טהור שנתערבה במאה חולין טהורות גריס התם דלדברי הכל לא יעלו משום שכולן ראויות לכהנים לאכלן מדומעות וכ"פ הרמב"ם בסוף פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין ובדין דהרישא כהת"ק אלא שבפרק ט"ו בהל' מ"א בהלכה י"ג כתב גבי ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים וכו' וכן פרוסה של לחם לתוך פרוסות של חולין עולין באחד ומאה וזהו לכאורה סותר דברי עצמו במה שכתב בהל' פסולי המוקדשין והכ"מ כתב ליישב לזה דבהלכ' מ"א מיירי בפרוסה של לחם הפנים טמא וכו' ואף שדברי הרמב"ם סתומים ע"כ צריך לומר כן וסמך עצמו על מה שיבאר דבריו במקומן בפסולי המוקדשין וכאן לא כתב אלא אגב דאיירי בשיעורין של אחד ומאה אבל מה שכתב הכ"מ דהאי דהכא נמי איירי בלחם הפנים טמא (ובדפוסים כתוב טהור וט"ס הוא וצ"ל טמא) לא היה צריך לזה אלא דדברי הרמב"ם בנוים הכל לפי הגי' הנשנית בבבלי שם:

יש לך קדשים שאינו אוכל בהן וכו'. האי ברייתא דת"כ לכאורה קשה להולמה ופירשתיה כמבואר בפנים:

ומצטרפין זה עם זה בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם. בארתי לזה היטב ומכאן למד הרמב"ם לפרש כפי' בהמשנה וכבר בארתי לעיל במתני' ד"ה הערלה וכלאי הכרם דאף דהמשנה מתפרשת כך על מכונה ודברי ר"א אין לפרש כ"א באופן הזה מ"מ לדינא למאי דקי"ל הלכה כת"ק לא פסק כוותיה אלא לענין צירוף לאיסור וכמבואר טעמו לעיל שם:

מה פליגין שנפלו שלשת קבין ערלה וכו'. הר"ש ז"ל הביא לזה ולפי מה שראה בספרי העתקה מסודר לזה אחר הציון הל"ב פי' וכתב מה פליגין כמו במאי עסקינן דקתני במתני' דערלה מעלה את הכלאים וכו' והרואה בדבריו יראה דאין שום הבנה לפירושו ומלבד שלא מצינו בכל הש"ס הזה לומר על במאי עסקינן לישנא דמה פליגין אלא בכל מקום אומר מה אנן קיימין ואין להאריך בזה שאמת יורה דרכו והציון הלז טעות בהעתקה הוא כמו שתמצא זה למאות וליותר בהש"ס הזה והאי מה פליגין על פלוגתייהו דתנאי דמייתי מהמתני' דהכא קאי ולא על המתני' דלקמן ולפרש במאי הוא דפליגי קאמר וכמבואר הכל בפנים וכן כל הסוגיא עד סוף הל"א ורובא דהסוגיא בענין הבעיות אליבא דר"א מיתפרשי וכן בענין דבעי אם ספק ידיעה כידיעה דמיא או לא וכמבואר לכל זה בפנים בס"ד והאי דספק ידיעה תליא בפלוגתא דאיתמר כאן בפ"ק דשבועות וכן בבבלי וכבר ביארתי שם במקומו ובענין דאמר בהש"ס הבבלי בכריתות כאן עשו ספק ידיעה כידיעה וכו' ע"ש:

הלכה ב

התרומה מעלה את הערלה וכו'. מה שפירש הר"ב בכאן למשנה זו כבר כתבתי לעיל ד"ה הלכה כסתם דאי אפשר לישב לא המשנה ולא לכוונת סוגית הש"ס לפי פירושו וע"ש והעיקר הוא כפי' הרמב"ם וכמו שתמצא מבואר בפנים שמה שפירשתי לחלוקה זו התרומה מעלה את הערלה זהו עולה כפי פירושו בהמשנה ובחיבורו בפ' י"ו מהלכות מ"א בהלי"ז ומה שפירשתי לחלוקה שנייה של הרישא והערלה את התרומה זהו כדבריו בחיבורו שם בהלכה שלאחריה (ויש שם ט"ס בכל הדפוסין שכתוב ואח"כ נפל לכל מאתים סאה של תרומה וכו' וצ"ל לכל מאה) ובמה שהכרחתי ובארתי בפנים תמצא מתורץ לקושית הראב"ד והתרעומת שלו שכתב עליו כמה אוהב זה המחבר חשבונות גדולות וכו' ע"ש שהשגתו העיקר על הסיפא ובהלח"מ ראיתי שרצה לתרץ להשגת הראב"ד וכתב שרבינו דרך דרך סלולה ולקח חשבון יותר ברור וכו' ע"ש ותמצא שאין זה מספיק לסלק השגת הראב"ד שהרי אם אנחנו מוצאים לפרש להמשנה כפשטה ובחשבון יותר קצר למה לנו לבקש אחר חשבונות הרבים אלא דעיקר הטעם הוא לדברי הרמב"ם הוא כמה שביארתי בפנים דא"א לפרש כוונת התנא בחלוקה זו והערלה את התרומה אלא דוקא בחשבון הגדול הזה ולא בפחות ממנו דאל"כ קשה ממ"נ אם היה כאן בנפילה הראשונה של חלוקה זו כדי לבטל את הערלה או את הכלאים א"כ אמאי קורא לה כאן שם ערלה ואומר הערלה מעלה וכו' הלא כבר נתבטלה והרי היא כשאר החולין וההיתר אשר בכרי הזה ומאי קמ"ל התנא בחלוקה זו ואי דמיירי שלא היה כאן

כדי לבטל הערלה כגון שנפלה לתוך קצ"ט של ההיתר וכמו בחלוקה הראשונה התרומה מעלה וכו' א"כ קשה אמאי תעלה הרי התרומה נפלה לתוך מה שנאסר הכל בהנאה מחמת סאה של האיסור שנפל לכאן ולא היה שיעור כדי לבטלה ומכח קושיא זו לקח לו הרמב"ם הדרך הזה ופי' לחלוקה זו בחבורו לפי חשבון הגדול הזה דהשתא טובא קמ"ל התנא שאע"פ שיש כאן מקום לחוש ולהחמיר ולומר שמא אח"כ כשנתחלק הכרי הזה למאה מאה שמא יש כאן מאה שהוא כולו של איסור ומספק נחוש לכולן הלכך קמ"ל דלא חיישינן לחומרא מאחר שכבר נתבטל בתחילה האיסור וזה כמבואר הכל בפנים וכך צריכין אנחנו לפרש להסיפא הערלה מעלה את הכלאים וכו' כפי דרך וחשבון הגדול הזה ומכח קושיא זו בעצמה כנזכר ועיין עוד בדבור דלקמן:

הערלה מעלה את הכלאים וכו' והערלה את הערלה. בכאן פי' הר"ב וכתב צ"ל דאחת מהן נטע רבעי שהם שני שמות וכו' וזה היה קשה לי תמיד מאוד על פי' הזה דהיכן מצינו שהרבעי מכונה בשם ערלה והרי דיניהון חלוקין שהערלה אסורה בהנאה לעולם והרבעי אינו אסור כ"א באכילה קודם הפדיון ומטעם הזה יש כמה דברים שאסורין בערלה ומותרין ברבעי וכדכתב הר"ב ז"ל בעצמו לעיל בפ"ק במשנה ח' ואף שלדעת ר"ת בתוס' קידושין דף לח משמע שרצה לומר דנטע רבעי אסור אף בהנאה קודם הפדיון וכמה שהבאתי דבריו לעיל בשלהי פ"ק ד"ה ומותרין ברבעי אבל כבר ביארתי שם מענין המתני' דריש פ"ה דמעשר שני ע"ש ותראה שעכ"פ העיקר הוא כדעת הרמב"ם גם בזה שכתב שהרבעי באכילה בלבד הוא דאסור קודם הפדיון ועוד שאפי' לדעת ר"ת כדמשמע שם לפי' מ"מ קשה האיך מצינו לפרש להמתני' כאן דמיירי בנטע רבעי שנפל ונתערב הא מכיון דיש לו פדיון הרי הוא כדבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל שוב ראיתי שדברי הר"ב בכאן לקוחין הן מפי' הרא"ש בהמשנה (והנה עתה נדפס פי' הרא"ש ונכלל בהגהת פי' הר"ש בכל מקום בפי' הסדר הזה) שכתב ונראה לפרש דהא דקתני הערלה מעלה את הערלה חד מינייהו רבעי כי ההיא דפסחים ובפ"ק דקדושין וה"ה לערלה בשתים וכו'. וזהו כדברי ר"ת שזכרתי לעיל אבל קשה על זה מהמתני' דמע"ש כדלעיל ולהקושיא הב' שהקשיתי והרגיש הרא"ש ז"ל ורצה לתרץ זה וכתב ומיירי ברבעי שאין לו מתירין כמו מעשר בפ' הזהב שאין בו שוה פרוטה וכו' וזהו דוחק גדול לומר על סאה ועוד של רבעי שלא יהי' בו שוה פרוטה ויותר טוב היה לומר כגון שלא הגיע לעונת המעשרות ואין לו פדיון כמו דנשנה בת"כ פ' קדושים אבל מלבד זה דוחק הוא לפרש דהתנא מכנה לרבעי בשם ערלה ולכ"ע מיהת דיניהן חלוקין זה מזה. סוף דבר לא נחה דעתנו כ"א בפי' הרמב"ם וכדבריו בחיבורו שם בדינא דהך סיפא והלח"מ גם

כאן משבח הוא לדבריו וכתב מה נכבד פי' רבינו שהוא מפרש שהך כיצד שאמרו וכו' אבל לא ביאר כלום מן ההכרח שהביאו הרמב"ם לפרש כן וכבר בארתי בפנים לזה שזה הוא מוכרח מכח קושיא הנזכרת בדבור דלעיל דאל"כ מה השמיענו התנא בזה דאם כבר נתבטל האיסור פשיטא שהוא מועיל להצטרף ולבטל האיסור שיפול שם אח"כ ואם לא היה בנפילה הראשונה כדי לבטל האיסור כדנראה לכאורה מדברי ר' אלעזר כפשטן שגם בכאן אמר בגמרא לית כאן לתוך מאתים אלא לתוך קצ"ט פשיטא דקשה אמאי יועיל להעלות את האיסור שנפל אח"כ הרי כל הכרי נאסר מחמת אותו האיסור שנפל בו בתחילה ולא היה כאן כדי לבטלו ועל כרחך דבאנו לחשבון הגדול שכתב הרמב"ם וכמבואר בפנים וממילא מתורצת הקושיא כמבואר לכל זה בפנים. ודברי ר"א בהגמרא בהך סיפא כך הם מתפרשים לפי דברי הרמב"ם בחיבורו לית כאן לתוך מאתים וכו' כלומר אי אתה יכול לפרש להסיפא זו כולה כפשטה שנפלה סאה ערלה בתחילה לתוך מאתים ואח"כ נפלה לשם גם בנפילה שנייה סאה ועוד ערלה וכו' דא"כ קשיא מאי קמ"ל פשיטא הרי כל הכרי של היתר הוא שהרי נתבטלה הערלה שנפלה בתחלה. ומכ"ש דקשיא היאך שייך למיתני עלה זו היא שהערלה מעלה וכו' הרי כבר בטל שם הערלה שבתחלה. אלא לתוך קצ"ט. כלומר אלא על כרחך דהכא מיירי שבתחלה ודאי לתוך מאתים נפלה ונתבטלה הערלה אלא שהיה כאן הרבה סאה ערלה שנפלו לתוך מאתים עד שלבסוף אחר שנתחלק למאתים מאתים נפל סאה ערלה או כלאים לכל מאתים ומאתים וזהו סאה ועוד דקתני כדפרישית בפנים כלומר ועוד כמו כן ועוד כמו כן דהשתא היה מקום לנו לחשוש להחמיר דהויא כמו שיש כאן ספק שמא לתוך מאתים של כולו ערלה שיש כאן נפל בפעם האחרונה קמ"ל דלא היא אלא בנפילה האחרונה מחשבינן כמו שנפלה לתוך קצ"ט והכוונה בזה דקמ"ל דאמרינן שאין לחוש שמא היה כאן מאתים של איסור בפני עצמן בהך נפילה אחרונה אלא דהוי כמו שנתחלק האיסור לכל הני חלקים של מאתים ומאתים ויש בכל אחד ואחד קצ"ט מן החולין שבתחלה ואותו מאתים של האיסור שנתערב בהכרי משלים סאה סאה לכל חלק וחלק מהמאתים עד שיהיה מאתים ואעפ"כ מעלה את האיסור שנפל באחרונה ומשום שכבר נתבטל האיסור בתחלה והיא גופה קמ"ל ר' אלעזר בהגמרא לפירושא דהמשנה כמו שאמרנו וה"ז עולה לפרש לפי דברי הרמב"ם בחיבורו ולפי חשבונו הגדול שהכרחנו. אבל לפי פירושו בהמשנה בהך סיפא שפירש בה כפשטה וכפי חשבון משמעות המשנה פירש בהך דר' אלעזר יותר בדוחק שכתב וז"ל ענייננו כי לולי הסאה של ערלה שחשבנו אותה ואמרנו שהיא מעלה לכלאי הכרם לא היה אפשר שתעלה סאה ועוד של כלאי הכרם

במאתים של חולין שלפי שמה שיחלק ממנו הוא חלק מקצ"ט ואנו צריכין חלק ממאתים וכשנחשוב אותה סאה של ערלה יהיה עולה סאה ועוד של כלאי הכרם כמו שבארנו וכו' עכ"ל וע"כ לפי מאי שפירשתי עולה הוא לפי דבריו וחשבונו בחבורו מפני שנראה שחזר בו ממה שכתב כאן בפירושו בהך סיפא דמתני' ובזה מסולקת תמיהת הרא"ש על דבריו שלאחר שהביא שם דברי הרמב"ם בחיבורו סיים וכתב והללו דברים פשוטים הם אלא שהירושלמי אינו מסכים לפירוש זה דקאמר ר"א אהך מתני' לא לתוך ר' אלא לתוך קצ"ט אלמא אעפ"י שלא נתבטל האיסור מעלה ועוד תימא דעל רישא התרומה מעלה את הערלה פירש כמו שאמר ר"א בירושלמי לא לתוך ק' אלא לתוך צ"ט ובסיפא לא חש לדברי ר"א ופירש על דרך אחרת עכ"ל ולפי מה שביארתי לק"מ דחש וחש להא דר"א גם בהסיפא ודברי ר"א מתפרשין לפי דבריו על נפילה האחרונה של האיסור בהך סיפא והכל כמוכרח ומבואר:

הלכה ג

כל המחמץ והמתבל והמדמע וכו'. הר"ב פי' כאן על דרך הרמב"ם בפירושו בהמשנה דר"ל דכל המחמץ והמתבל מדמע הוא בתרומה כמו בערלה וכלאי הכרם. ולישנא דהמדמע דחוק הוא לפי' זה ורש"י ז"ל פי' בפרק גיד הנשה דף צט מדמע מבשל חולין ותרומה יחד וכו' ע"ש ויותר נוח לפרש המתני' כמו שלמדנו מדברי הרמב"ם בחבורו בריש פרק י"ו מהל' מ"א שכתב כל השיעורים הללו שנתנו חכמים לדבר האיסור שנתערב במינו המותר בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע בדבר המותר אבל אם היה מחמץ או מתבל או דבר חשוב אוסר בכל שהוא. ונראה שכך היה כוונתו לפרש להמדמע דהמתני' לפי דבריו הללו וכמו שמבואר בפנים וניחא לישנא דהמתני' וכך הוא הדין דדבר חשוב שנדמע ונתערב ולא ניכר בטל חשיבתו ובטל הוא בהשיעור לפי מה שהוא למה שאמרו חכמים בהשיעורין וכמו שמבואר לדין דבר חשוב בפרק דלקמן וכן בחבורו שם כמה שביאר לקמן ולמה דפרישית כאן מתפרשת המתני' דלקמן ג"כ כפשטה וכדינה כמבואר הכל בפנים:

שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו וכו'. נראה שזה נלמד מהמתני' הלכה ה' דלקמן דלא אשמעינן התם בסיפא להרבותא אלא אעפ"י שנפל שאור של האיסור לתוך עיסה שכבר נתחמצה בשאור של היתר אפ"ה אוסר ומשערין בשאור הזה של האיסור אם יש בו כדי לחמץ אלו היתה העיסה מצה שעדיין לא היתה מחומצת כדביאר לזה הרמב"ם בפי"ו שם בהלכה י"ו ומכ"ש בגוונא דרישא דמתני' דלקמן בהלכה ה' דפשיטא

דאסור ולא היה צריך להעתיקה ואי איתא דהשאור של איסור אוסר אפי' בשהגביהו ונתחמצה העיסה א"כ מהטעם השאור שקלטה בתחלה הו"ל להתנא לאשמעינן לרבותא זו אלא ודאי דלאחר שהגביהו אינו אוסר דלא אמרו אלא כשהאיסור בתוך ההיתר שאעפ"י שעכשיו לא צריך לחימוצו רואין וכו' אבל אם הגביהו לא חיישינן לחימוץ מחמת קליטת הטעם שלו שבתחלה ולפיכך קאמר לה הש"ס בפשיטות ה"ז מותרת:

הלכה ד

כל נותני טעמים בין לפגם בין לשבח וכו'. עיין לעיל בפ"י דתרומות הלכה ב' ובמקום אשר ציינתי שם בע"ז ושם תמצא מבואר הכל ומה שנלמד מהש"ס הזה לדינא בס"ד:

הלכה ה

תבלין שנים שלשה שמות ממין אחד וכו'. מה שפירש הר"ש כאן והר"ב אחריו דבג' שמות מן ג' איסורין קאמר וזהו כפי' ר"ת בסוף פרק ר"ע כבר כתב הר"ש בעצמו דאין פירוש זה מוכרח כל כך ועיין בדבריו דמה שכתב בשם ר"ת לדקדק מריש פרקין דבאיסורין מיירי גם מכאן אין ראיה כל כך לפי' המתני' דהכא ויש לדקדק על פי' ר"ת דאי בשמות חלוקין באיסורין מיירי א"כ היינו מתני' דלקמן בהלכה ח' תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדירה לא באלו וכו' ונצטרפו ותבלו וכו' ומאי דנוכל לתרץ לזה יהיה דוחק ואין להאריך והעיקר כפי' רש"י ז"ל בשבת שם וכן פירש הרמב"ם בפי' המשנה ובחיבורו כמבואר מדבריו במ"א בפי"ו בהלכה י"ד ע"ש וכמה דפרישית בפנים וכן במה שפי' בהאי דג' מינין משם אחד במיני כרפס ובזה מתורץ קושית התוס' בע"ז דף ס"ו ד"ה תבלין וכו' ג' מינין ושם א' היכי משכחת להו ע"ש אלא שבחיבורו שם בהל' ט"ו לא כתב כפי פרושו בהמשנה בענין ג' מינין ושם אחד וכתב על המשל של כרפס שזהו ג' שמות ומין אחד והיה אפשר לישב דבפירושו ר"ל שיש הרבה מינין של אלו התבלין הנתונים בקדרה ליתן טעם וכמו מיני כרפס והכוונה שנתינת המינים הללו משתמשין בהן כדרך כמה מינים שונים מהכרפס וכולן על שם כרפס נקראו ובחיבורו רצה להמשיל משל הכרפס על השתנות המקומות כמ"ש שם כיצד כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גינה אעפ"י שכל אחד מהן שם בפני עצמו הואיל והן מין אחד מצטרפין לתבל וא"כ אינו כסותר לפירושו שבמשנה אלא דנוכל להמשיל לזה על ג' מינין ושם אחד וכגון בהרבה מיני כרפס והן הנקראים בשם הכוללן כרפס כדבריו בפירושו וכן נוכל להמשיל לזה על ג' שמות ומין אחד כגון בשינוי שם לפי המקומות ומכל מקום לענין המין אחד הוא כדבריו בחיבורו ובגופה דהאי מילתא בחיבורו במה

שהשיג הראב"ד שם בקושי' הא' בארתי קצת בע"ז שם והקושיא הב' בשמות שהקשה דהשמות הללו אסורין הן וזה כפי' התוס' כבר מוזכר לעיל ואין להאריך כאן יותר:

שלשה נותני טעמים הן וכו'. פירשתי בפנים לפי הכתוב לפנינו בספרים ויש לפתור זה על דרך הני תרי לישני דר"ל דאיתמר בבבלי ע"ז דף ס"ז ע"א אמר ר"ל נותן טעם לפגם שאמרו לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא כל שאינה חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה והאי לישנא לחומרא דתולין בהאיסור דווקא בכגון דאילולי האיסור היה כאן טעם הקדירה לשבח שהרי אינה חסירה כלום ולא בא עכשיו הפגם אלא מפני האיסור הזה הא לאו הכי אלא שיש לתלות הפגם בדבר אחר אין תולין הפגם בהאיסור וא"כ מצינו בכה"ג דנותן טעם לפגם אסור וזהו גוונא דקאמר הכא זה נותן טעם לפגם אסור ולליישנא בתרא דר"ל דהתם דלקולא קאמר נותן טעם לפגם שאמרו אין אומרים קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא הא פגמה וא"כ זה הוא לקולא דאפשר אם לא היתה קדירה חסירה כלום היה האיסור משביח ואע"פ כן מותר משום דהשתא מיהת פגמה. וזהו גוונא דקאמר הכא זו היא נותן טעם לשבח מותר. אלא דהתם הני תרי לישנא פליגי אהדדי. והכא איכא למימר למאי דמחלק בין הדיוט טועמו להאומן טועמו אפשר ליישב בגוונא דתרווייהו דאם ההדיוט מרגיש שאינה חסירה כלום וא"כ בא כאן ההיתר מחמת האיסור שפוגמו עכשיו ואעפ"י שאפשר שהיה כאן טעם לשבח וזהו נותן טעם לשבח מותר ובסיפא דהאומן הוא דמרגיש ולא ההדיוט אזלינן לחומרא וכן כל כיוצא בזה אלא דהמסקנא לדינא דהולכין בטעם לפגם לקולא ואין להאריך:

כל נותני טעם אין לוקין עליהן. מבואר הכל מזה בחיבורי על סדר נשים בפ"ו דנזיר בהלכה א' ע"ש:

הלכה ו

תמן תנינן יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא וכו'. עיין בפ"ה דע"ז בהלכה י"א מה שבארתי מזה בס"ד:

הלכה ז

כלים שסכן וכו'. הר"ש פי' דלאחר שיבשו מן הראשון חזר וסכן בשמן שני דאי בעודו טופח על הכלים א"כ הטמא מטמא הטהור והכלי ממה נפשך דמשקה מטמא כלי ומיירי מתני' בהטבילו לאחר שסכו בשמן טמא ונגב ואחר טבילה סכו בשמן טהור וכשחוזר ופולט את השמן פליגי ר"א ורבנן הי מינייהו פליט אם הראשון או האחרון. והיינו דקאמר בירושלמי מ"ט דר"א הראשון מוציא אח האחרון עכ"ל ונמשך אחריו

הר"ב ופי' כן וקשיא טובא על האי פירושא חדא דטבילה לא הוזכרה במתני' ולפי' היה צריך התנא לשנות זה וטבלן וחזר וסכן וכו' ועוד דמהתוספתא שמביא הר"ש בעצמו לא משמע דאיירי בהכי דגריס התם בתר האי פלוגתא שהיה ר"א אומר לא יהא אדם סך כליו שמן טמא וחוזר וסכן שמן טהור שכשהן מוציאין אין מוציאין אלא מן הראשון וחכמים אומרים לא יהא אדם סך כליו שמן טהור וחוזר וסכן שמן טמא שכשהן מוציאין אין מוציאין אלא מן האחרון כלים שסכן שמן טמא ונגבו משתמש בהן בטהרה חזרו ויצאו מהן משקין טמאין ע"כ התוספתא שהביאה הר"ש ובפ"ח דתרומות היא שנויה ומשמע דהרישא והיא פלוגתייהו דבמתני' לא בנגבו איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתה הרי הטמא מטמא הטהור והיה נראה כפי' הרמב"ם בהמשנה והבאתי בפנים דמיירי בכלים שאינן מקבלין טומאה כגון כלי גללים וכו' או פשוטי כלי עץ ופשוטי כלי חרס אבל אם היו אלו הכלים מקבלין טומאה בשסכן בשמן טמא נטמאו עכ"ל בפי' המשנה אלא שגם על זה יש לדקדק דאם המשקה טמא עדיין טופח הוא הרי השמן הטהור שסכו אח"כ עליו נטמא והיה צריך ג"כ לפרש כשנגבו ואף שאינו במשמע כך מהתוספתא דפלוגתייהו בהכי ועוד דאפי' מוקמינן להמתני' בשנגבו הא מיהת כשיצאו אח"כ טמאין וא"כ אף לחכמים דס"ל אחר אחרון אני בא קשיא אמאי לא ניחוש דגם הראשון שהיה טמא ונבלע בהשני הטהור הרי הוא ג"כ יצא ונפלט וא"כ מטמא הוא את השמן הטהור ואעפ"י שפירשתי בפנים דלחכמים ס"ל שנתבטל הראשון בהשני אכתי היא גופה בעי טעמא סוף דבר משנה זו קשה היא ואפי' מוקמית לה בשטבל אחר הסיכה בשמן טמא כפי' הר"ש קשיא נמי האי קושיא דהא מיהת כשיצאו אח"כ ניחוש אף לחכמים שיצא גם הראשון הטמא ומטמא הוא את האחרון הטהור ומהיכי תיתי לומר שנתבטל הטמא הראשון בהטהור האחרון ולא יצא כלל ובגמרא לא אמרו אלא דטעמא דר"א דהראשון מוציא את האחרון ומשמע דמוציא הוא גם להאחרון עמו וא"כ לחכמים האחרון מוציא את הראשון עמו ולפי' הרמב"ם שפירש דבכלים שאין מקבלין טומאה מיירי יש ליישב הקושיא דאמאי לא מטמא הראשון הטמא להאחרון הטהור די"ל דמשנה זו לא נישנית אלא קודם שגזרו על המשקין להיות תחילה לעולם ואין מונין במשקין אלא הן חוזרין ומטמאין להמשקין הנוגעין בהן אפי' עד מאה כמבואר זה בכמה וכמה מקומות והביא הרמב"ם לזה בחיבורו פ"ז מהל' שאה"ט ולפ"ז למאי דקיי"ל דאין מונין במשקין לא מתוקמא הך מתני' ונראה דמהאי טעמא לא הזכיר הרמב"ם בחיבורו מענין דין משנה זו כלל:

הלכה ט

חתיכה של קדשי קדשים וכו'. לפי' הר"ש והר"ב שנמשך אחריו קשה דאם לענין צירוף וכפירושם הוא דפליגי אמאי מותר לכהנים ואי משום שיש בהחולין כדי לבטל של פיגול ונותר בפני עצמן כמו שכתבו לזה א"כ הוי ליה למיתני' הכא נמי כדתני בקדמייתא לא בזו כדי ליתן טעם ולא בזו וכו' ונצטרפו וכו' ואין לומר בכה"ג דסמיך אהא דתני לעיל באינך דהא לעיל מפרש הכי בכל בבא ובבא והעיקר כפי' הרמב"ם בפי' המשנה דבהוציאן להאיסור מיירי ואו או קתני וכדבריו בחיבורו בפ"י מהל' מעשה הקרבנות בהלכה י"ב וי"ג שהעתיק דין משנה זו ודין משנה דלקמן וכמו שהסברתי וביארתי בפנים ועיין בכ"מ שם שכתב אבל קשה שלא היה לו לכתוב או או וצ"ע עכ"ל ולמאי דבארתי אין מקום לפקפק כלל בזה ותראה שדבריו המה מדוקדקים היטב הדק והאי ברייתא דמייתי הכא בגמרא ברייתא דבר קפרא המובאה בהלכה דלקמן היא ומפרש להאי בקודש על קדשים קלים והכל כמבואר בפנים ולאו כהלכתא היא ורבי יוסי דמתרץ לה וקאמר ר' אבין לישן מתנית' מסייע' ליה היינו ברייתא דספרי והובאה בבבלי פ' אלו הן הלוקין ודברי ר"ש היא כדמוקי התם ולא קיי"ל כן והיותר מבואר הכל בפנים עד סוף הפרק בס"ד:

סליק פירקא בס"ד

פרק ג

הלכה א

בגד שצבעו. מ"ד בעורל את פריו קליפין וגרעינין במשמע וכו'. משמע דצריך ריבויא לגרעינין וכדקאמר נמי דלאידך מ"ד גרעינן מנין וכו' ואע"ג דלענין טומאה פשיטא לן דהגרעינין מיטמאין ומטמאין כהקליפין כדתנן בפ"ב דעוקצין דאפשר דס"ל דאי לאו ריבויא דקרא לא ילפינן איסור מטומאה ובמקום אחר הארכתי מענין זה:

כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו וכו'. מסוגיא דהאי ש"ס נלמד דלמ"ד דאף לא תאכל לא תאכלו משמע נמי איסור הנאה לא קשיא לדידיה למה לי דכתב רחמנא גבי חמץ וכיוצא בו לא יאכל משום דאצטריך לעשות את המאכיל כאוכל וכדקאמר לקמן לת"ק דברייתא דס"ל הכי ולאידך לא איצטריך להכי משום דיליף ק"ו משרצים והשתא להאי מ"ד דלא יליף האי ק"ו ע"כ לומר משום דהאי ק"ו אית ליה פירכא מה לשרצים שכן אכילתן בכעדשה כשיעור טומאתן תאמר בחמץ שהוא בכזית וכהאי דעביד פירכא בבבלי יבמות דף קי"ד וקאמר דאיצטריך גבי דם משום דלא הוי לן למילף משרצים

וכפי' רש"י שם או כפי' התוס' בהא דקאמר התם משום דאיסורן במשהו וע"ש וכמה מילי מעלייתא איכא למישמע מסוגי' דהאי ש"ס במה שנשתנה מסוגית בבלי בפ' כל שעה בענין זה ובהגיעי לשם ברחמי ובסיעתא דשמיא יתבאר הכל במקומו מענין שינוי סוגיות הללו:

סממנין בסממנין וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ' י"ו בהלכה כ"א וכהאי דר' בא בר ממל דקאמר הניית ערלה בטלה ברוב ומשמע דלא פליג אדינא דשאר איסור הנאה של ערלה שהן בעין דהא מסיק דדוקא בקדירה הוא דקאמר ומשום דמדמי לה לדין מי צביעה במי צביעה וכמבואר הכל בפנים ולא ביאר לזה הרמב"ם בהדיא אלא שבדין הקדרות גופייהו כתב שם בהל' כ"ג שהכוסות וקערות וקדירות וצלוחיות שבשלן היוצר בקליפי ערלה הרי אלו אסורין בהנאה וכדפי' הטעם שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותן חדש וכלומר דלא מקרי זה וזה גורם (ועיין שם בכ"מ) ובענין תערובות של אותה קדירה עם קדירות אחרות לא ביאר שם בפירוש ואפשר דמכיון שכתב לעיל בענין תבשיל ופת שהרי הנייתו ניכרת בהן וכו' וא"כ בתערובות קדירה שנגמרה ע"י איסור הנאה אע"פ דמחמירין בהיא עצמה ומטעם הנזכר איכא למימר דבתערובתה הואיל ואין האיסור הנייתה ניכרת בה דמיא למי צביעה שנתערבה במי צביעה דבטל ברוב ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דשאני מי צביעה דאין שום ממשות האיסור ניכרת בה אבל בקדירה שנתקנה מחמת איסור הנאה נהי דאין האיסור ניכר בה בעין הקדירה היא ניכרת ומכיון דיש פנים לכאן ולכאן לא רצה לסמוך על האי דר' בא בר ממל דנראה דדברי יחידאה הוא:

הלכה ב

מאן תנא סיט ר' מאיר. כדפרישית דעל הבבא האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד קאי דאלו הצובע מלא הסיט דרישא בהדיא קתני דפליגי בה ר"מ ורבנן ועל צמר הבכור וכו' שפיר הוא דמתפרשא וזה כהאי אית תני לה קמייתא דלקמן דבשם ר"מ הוא דנשנה דבמלא הסיט ידלק הבגד והשתא לאותו תנא בתרא דלקמן דלא תני לה בשם ר"מ דוקא אלא אף לרבנן בעינן מלא הסיט וכדפרישית לקמן בפנים דהאי תנא ס"ל כר' יהודא דסוף פ"ג דבכורות דהלכתא כוותיה כדאמר בבבלי שם משום דתנינן בבחירתא כוותיה וא"כ לדידיה שפיר דמחלקינן כאן במתני' בין בכור למוקדשין דמוקדשין הואיל ויש להן פדיון כדבר שיש לו מתירין הוא ומקדש אפי' בכל שהוא אבל בכור דלכ"ע אין לו פדיון ולר' יהודא לא משכחת לה צד מתירין גביה שהרי אף בגיזה הנושרת ואח"כ שחטו פליגי חכמים התם על עקביא ואסרי ומזה נכון דעת הרמב"ם בחבורו בסוף פ"ג מהל' בכורות דפסק לחלק בין צמר בכור דידלק הבגד במלא הסיט שנתערב בו ובמוקדשין מקדש

בכ"ש משום דלהאי תנא כולה האי בבא מצמר הבכור ואילך ככ"ע אתיא וכרבי יהודה דסוף פ"ג דבכורות כדפרישית והר"ב שכתב בצמר בכור דבבכור בעל מום איירי וכו' וזה הואיל וראה בהר"ש שכתב לזה כמסתפק ע"ש אבל הא ליתא דבבכור תם נמי מחלקינן ביה לבין שאר מוקדשין וכ"כ גם הראב"ד שם ולמאי שבארתי נוסף הוא במילתא בטעמא דתליא בפלוגתא דר' יהודא ור' יוסי בבכורות כמבואר וע"ש שדבריו להשיג בזה על הרמב"ם במה שכתב בריש הלכה לענין גיזת בכור וכו' וכתב על זה אמת כך הוא בגמרא דבכורות וקשיא לן וכו' ואין אנו צריכין לתירוץ הזה דבלאו הכי מיתוקמא שפיר דבכולה גיזה של הבכור איירי בגמרא וכן בדברי הרמב"ם וזה מבואר בדבריו שם שסיים הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא וא"כ בכולא גיזה דיליה איירי דאילו בגיזה פחותה ממלא הסיט כמו שהבין הראב"ד מאי דבר חשוב הוא ותיבת בכל שהוא לאו אגיזה מועטת קאמר אלא שנתערב כל הגיזה של הבכור בכמה אלפים גיזות כמוהו והרי זה כל שהוא נגד התערובות ואסור הכל מטעמא דדבר חשוב הוא ולא בטיל ולא משום דבר שיש לו מתירין שהרי אין לו פדיון וכן לא משכחת בו מתירין לר' יהודה בשום פנים ואפי' בבכור בעל מום ומזה שבארנו תבין דגם במה שפסק הרמב"ם בסוף הלכות פסולי המוקדשין ניחא דכל זה כרבנן נמי אתיא כדלעיל ובין בשער נזיר ובין בפטר חמור ידלק כמלא הסיט ועיין עוד בדבור דלקמן:

כאן בשק כאן בשיער. הכי משני לה נמי בסוף מסכתא תמורה ולעיל דבעי לשנויי כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא אתקיף לה אהא דאי הכי פטר חמור אפטר חמור קשיא והרמב"ם דתפס שינויא דכאן בטמא וכאן בטהור כמבואר בדבריו דסוף פסולי המוקדשין בהלכה י"א וי"ב ע"ש טעמיה דאף דלא תריץ בבבלי להקושיא על האי שינויא מכח רומיא דפטר חמור הכא מיהת משני לה כדמשני ר' יוסי בר' בון הן דתימר ישרף שערו והן דתימר יקבר גופו כדפרישית בפנים ומכיון שכן הוא שפיר אתיא נמי להא דלא ביאר הרמב"ם להאי אוקמתא דאוקי התם בציפרתא חדא דמתקיף עלה לשלופינהו ולא משני מידי דהא דקאמר הא מני ר' יהודה וכו' מיפרכה והא דקאמר הכי קאמינא וכו' לאו אליבא דהלכתא הוא ועוד דהא בהדיא פריך עלה בהאי תלמודא בכתובות אית לך למימר בשיער הנזיר ציפור בצפרין כמו שהבאתי לזה בפנים ומשום דהא סתמא קתני בשיער הנזיר ובשל פטר חמור. ולא חש להא דפריך וליבטל ברובא דמכיון דיש כאן מלא הסיט לא בטיל:

מאן דתני לה בשם ר"מ אית ליה עשרה דברים מקדשים וכו'. הר"ש חשיב להו דכתב ומסתברא דאותן י' דברים היינו הנך ו' דברים וחבילי תלתן הרי ז' ובגד שנתערב וסיט

שנתערב דבתרוייהו תנן לעיל דברי ר"מ ובגד וסיט תרי מילי נינהו הרי ט' ובארג מצמר הבכור אמרינן בירושלמי עלה אית תני וכו'. ולמאי דפירשתי בפנים יש מקום לזה הואיל דלהאי תנא דתני לה בשם ר"מ למתני' דהכא הוא דהויא להו עשרה דברים וא"כ בכור א' ונזיר ופטר חמור אחד כדפרישית דתרווייהו לשק הן ותלתן א' ובגד וסיט א' דתרווייהו דין דצביעה נינהו ואין נ"מ לדינא מזה מיהו מה שכתב הר"ב במתני' דתבשיל וכו' ובהא מודה ר"מ דאין זה מי' דברים כדמוכח בירושלמי שלא בדקדוק כתב לזה כי הר"ש עצמו לא פירש להא דהכא על מתני' דתבשיל דפשוט הוא דאין כאן מחלוקת אלא הני תנאי אצמר דבכור הוא דאמרי אם זה מהי' דברים או לא:

הלכה ו

נפלו ואח"כ נתפצעו וכו'. כמו שהובא הך ברייתא כאן כך היא בתוספתא שם דר' יהודה ס"ל בין בשוגג בין במזיד יעלו ובבבלי גיטין דף נ"ד מייתי לה בנסחא אחרינא וגריס התם דר"מ ור' יהודא סבירא להו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו ופריך התם אהא דלעיל וכו' והתו' כתבו ע"ז ד"ה נפלו ונתפצעו תימא דתניא בירושלמי פ' בתרא דערלה נפלו ואח"כ נתפצעו וכו' ור' יהודא אומר בין בשוגג בין במזיד יעלו ואין זה תימא למאן דחזי בכולא דהאי תלמודא דממש בכל פרק ופרק תמצא מהנוסחאות השונות בהתוספתא ובשארי ברייתות ובהאי תלמודא מייתי להאי נוסחא ובתלמוד הבבלי בנוסחא אתריתא ולפיכך גאונים הקדמונים סמכו על נסחת הבבלי שהם ביררו בבירור אחר בירור ועיין לעיל בפ"ב דתרומות בהלכה ג' ד"ה בשוגג באיסור ובמזיד באיסור מה שנתבאר מענין פלוגתא דקנסו שוגג אטו מזיד ובאיזה מקום ר' יהודה מודה וכן לדעת הרמב"ם ותמצא שם מבואר הכל בס"ד:

תאנים וענבים שצמקו באביהן וכו'. בבבלי חולין דף קכ"ז מייתי להא דשמואל ושם המסקנא דמחלקינן בין פירות לירקות בענין זה ולא כדיליף הכא לענין דלעת ששלקה מההיא דשמואל וע"ש:

הלכה ז

ספק ערלה וכו'. הפירוש הנכון והאמיתי גם במשנה זו כדעת הרמב"ם בחיבורו בפ"י מהל' מ"א בהלכה י"א וכבר בארתי לזה לעיל בריש פ"ח דכלאים בביאור היטב והוכחתי והכרחתי לדעתו ולפירושו בחבורו ולא כדעת המפרשים דהכא בשל נכרי איירי וע"ש כי תמצא מבואר סוגיא דבבלי דקדושין דף ל"ט וכל השייך לענין הזה ותירצתי קושית הר"ן ומהמפרשים שפלפלו בזה הכל על נכון בס"ד:

אמר ר' יודן עוד היא בקדמייתא וכו'. וזה כהאי דהשיב לו רב יהודה לעיל בבבלי קידושין דאמר ליה שמואל לרב ענן תני זה וזה יורד ולוקח וכו' ע"ש ועיין במה שציינתי בדבור דלעיל ממה שנתבאר מהאי דרב ענן שם:

רבי יונה בעא קומי ר' יוסי ולמה לא תנינן אף החלה עמהן וכו'. עיין לעיל בפ"ב דחלה בהלכה א' מה שבארתי ת"ל מענין זה ומה שנתבאר שם מפסק דדין חדש בס"ד:

שמואל אמר בכלאי הכרם וכו' ר' יוחנן אמר וכו'. לכאורה היה אפשר לפרש להההיא דר' יוחנן כאן כדמפרש לה בבבלי דקידושין שם דבהרכבת האילן קאמר ודריש את חקותי תשמורו וכו' אלא דאי הכי למה לי לאתויי הך הקישא דאיתקש כלאי זרעים לכלאי בגדים וכלאי בהמה ואם בהרכבה קאמר מה שייך כלאי בגדים לענין האי הקישא ובהקישא דכלאי בהמה סגי כדקאמר התם והלכך נראה דלשיטתא דהאי תלמודא ר' יוחנן מחמיר טפי בכלאי זרעים בח"ל מבכלאי הכרם ולפיכך תירצו אליביה מהאי היקישא דאיתקש גם לכלאי בגדים ואי לא כתב רחמנא בהאי קרא אלא כלאי בהמה ה"א דדוקא בהרכבה הוא דאיתקש ולכך הטיל הכתוב לכלאי זרעים ביניהם כי היכי דלא תטעה וכלאי בהמה איצטריך נמי ללמד עליהן שאסור בכל מקום זהו לפי סוגיות הש"ס דהכא אבל למסקנת הבבלי ליתא להא אלא כהאי דשמואל וכדמתרץ התם נמי אליבא דר' יוחנן וכדפרישית במתניתין:

דתני אין עושין עם ישראל בכלאים וכו'. בספרי הדפוס בתוספתא שם כתוב כאן ג"כ אין עושין עם גוי בכלאים וט"ס הוא דעם הגוי בסיפא הוא דנשנה והנוסח' דהכא אמיתית היא וכדמוכח דמייתי לה על האי עובדא דחנין גובתא דקנסיה שמואל על שעקר בלתי רשות הבעלים ישראל דאיירי הכא ומהאי עובדא ורב חנן ורבנן בבבלי קידושין שם תמצא הביאור במה שציינתי לעיל בריש פ"ח דכלאים ע"ש:

תני אין עושין עם הגוי בכלאים וכו'. כ"פ הרמב"ם בריש הלכות כלאים בהלכה ג' אסור לזרוע כלאים לנכרי ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים והראב"ד הקשה על הא דכתב ומותר לומר וכו' והלא אף המקיים לוקה וכו' וקושיא זו אינה מוכרחת דלא אמרו אלא המקיים במה שזרע הוא בעצמו וכן במ"ש ואיך אפשר שלא ינכש וכו' ג"כ יש לומר דאומר להנכרי שיעשה את כל זה אלא דהקושיא הב' לכאורה קושיא היא דאמירה לנכרי באיסור לאו בעיא דלא איפשיטא בב"מ דף צ' ולחומרא ועיין במה שהביא הכ"מ בשם הר"י קורקוס לפרש בשדהו של הנכרי וכו' ואין פי' זה סובל כלל לדברי הרמב"ם שכתב לזרוע וכו' והיותר נכון ומרווח לתרץ זה למאי שבארתי בריש פ"ח דכלאים דנראה מדברי רש"י ז"ל בקידושין דף ל"ט דאיסור לאו דכלאי זרעים ג"כ במפולת יד הוא כמו בלאו

דכלאי הכרם וכך נראה לדעת הרמב"ם שכתב בריש הפרק שם הזורע שני מיני זרעים כאחד בא"י לוקה שנא' שדך לא תזרע ומלא תזרע משמע דווקא אם הם כאחד בשעת זריעה כדפירש"י שם וא"כ בזה אחר זה אין כאן איסור לאו מן התורה אלא דמ"מ אסור הוא והלכך מותר לומר להגוי לזרוע לו כלאי זרעים בזה אחר זה דבכה"ג לא מספקא ליה להש"ס בב"מ באמירה לנכרי אלא במקום איסור לאו בדוקא זהו הנראה לפענ"ד לפי' דבריו ולטעמו ועיין במה שנתבאר בריש פ"ח דכלאים בס"ד:

סליק פרקא בסייעתא דשמיא